

Mälardalens högskola, vårterminen 2006
Institutionen för Samhälls- och Beteendevetenskap
C-uppsats i Sociologi, BK 2890

Etableringsstrategier på arbetsmarknaden -en intervjustudie av unga akademiker två år efter examen

Kristina Alvhäll

Handledare: Pär Engholm
Examinator: Tommy Törnqvist

Sammanfattning

Arbetsmarknadsläget är idag hårdare än det tidigare varit för nyutexaminerade akademiker. Vägen till drömyrket är krokig och kantas av flera val som måste göras, i fråga om strategier och mobilitet. Denna uppsats belyser yngre akademikers rumsliga mobilitet och nuvarande situation på arbetsmarknaden samt strategier under etableringsprocessen i förhållande till olika aspekter såsom ålder och familjebildning. En kvalitativ metod i form av intervjuer användes. Uppsatsens teoretiska referensram präglas av Becks individualiseringsteori samt andra teorier av Bourdieu, Giddens och Bäck-Wiklund. Tidigare forskning visar bland annat att individualiseringen och kravet på flexibilitet leder till ökade svårigheter att både förvärva och behålla en anställning. Undersökningens resultat och analys genomfördes på 6 respondenter som alla tagit examen från Mälardalens högskola under hösten 2004. Studiens resultat präglas av de val som respondenterna gjort, både före, under och efter utbildningstiden. Alla respondenter i studien har arbete men några anser att de är överkvalificerade för de tjänster de nu har. De upplevde sig också vara osäkra i sina anställningar men hade en hög mobil vilja under förutsättning att flytt eller pendling leder till en anställning. Gemensamt för alla var dock att de anser att de i och med sin unga ålder saknar erfarenhet vilket ökar svårigheterna på arbetsmarknaden. Respondenterna hade i flera fall haft en stor hjälp av det nätverk som de förvärvat på sina arbetsplatser då de sökte andra jobb. I diskussionen resoneras kring undersökningens resultat som bland annat rörde respondenternas mobila vilja, hur olika val påverkat arbetslivet och etableringsprocessen, betydelsen av det personliga nätverket och attityder till den egna åldern.

Nyckelord: akademiker, individualism, rumslig mobilitet, sociala nätverk, strategier och unga vuxna

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
<i>SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR</i>	3
DISPOSITION	4
METODREDOVISNING	5
<i>INTERVJU SOM METOD</i>	5
<i>HERMENEUTIK SOM FÖRHÅLLNINGSSÄTT</i>	5
<i>URVALSPROCESS</i>	7
<i>BORTFALL</i>	7
<i>MATERIAL</i>	8
<i>GENOMFÖRANDE</i>	9
<i>KRITIK</i>	10
<i>VALIDITET OCH RELIABILITET</i>	12
<i>ETISKT RESONEMANG</i>	13
<i>Information</i>	13
<i>Samtycke</i>	14
<i>Konfidentialitet</i>	14
<i>Nyttjande</i>	14
TEORETISK ANKNYTNING	15
TIDIGARE FORSKNING	19
<i>STRATEGIER</i>	19
<i>Kontakt nätverket</i>	19
<i>MOBILITET OCH FLEXIBILITET</i>	20
<i>Åtgärder</i>	22
<i>ÅLDER</i>	22
RESULTAT OCH ANALYS	24
<i>PRESENTATION AV RESPONDENTERNA</i>	24
<i>TEMATISERING AV BERÄTTELSENA</i>	28
<i>Situation på arbetsmarknaden</i>	28
<i>Strategier</i>	30
<i>Vid val av utbildning</i>	30
<i>För att söka jobb</i>	31
<i>Kontakt nätverkets betydelse</i>	33
<i>Rumslig mobilitet</i>	34
<i>Relationen arbete – fritid – familj</i>	36
<i>Ålder som hinder eller möjlighet</i>	38
SLUTSATSER OCH DISKUSSION	40
REFERENSER	43
BILAGA 1-3	

Inledning

En akademisk examen är idag inte den enda förutsättningen som krävs för att få en anställning. Idag diskuteras om behov av att individen har ett utvecklat socialt kontaktnätverk, att vara flexibel och rörlig på arbetsmarknaden. Detta samtidigt som den allmänna livssituationen, det vill säga var en individ befinner sig i sitt liv när det handlar om familjebildning eller önskan om att bilda familj, antas spela en betydande roll för en individs etablering på arbetsmarknaden.

Segmenteringen på arbetsmarknaden har blivit tydligare under 1990-talet.

Utbildningsnivåerna och kunskapskraven skiljer sig åt allt mer mellan olika befattningar vilket leder till att det idag kan förekomma både ett överskott och ett underskott av arbetskraft på samma lokala arbetsmarknad. Då gamla verksamheter i och med denna segmentering byts ut mot nyare ändras kraven på utbildningsnivåer och kunskap för dessa. Detta leder till ett underskott av arbetskraft med rätt utbildning och kunskap, medan det samtidigt finns ett överskott på arbetskraft som inte svarar på dessa krav (Hedberg, 2005, s. 32).

Rapporter från arbetslivsinstitutet (Hedberg, 2006, s. 34) visar att rörlighet på arbetsmarknaden är något som bör eftersträvas. Enligt prognoser för år 2030 kommer tre olika arbetsmarknader ha utvecklats med allt tydligare skillnader. Dessa tre är de urbana (storstäderna), de regionala (universitetsorterna) samt de minimala arbetsmarknaderna, de sistnämnda har ett svagt utvecklat näringsliv och en ökad rörlighet mellan regioner kommer därför att bli mycket viktigt för att dessa minimala arbetsmarknader ska bli konkurrenskraftiga. Även för individen är en ökad rörlighet på arbetsmarknaden eftersträvansvärt då grupper med låg rörlighet riskerar en konkurrensnackdel då arbetsmarknaderna växer i storlek (Hedberg, 2006, s. 34). Kraven på en geografisk rörlighet har ökat under 1990-talet, och det gäller både inom och mellan regioner. Detta kan också antas gälla för yngre akademiker. De anställningsformer som finns idag skiljer sig också från de anställningar som tidigare fanns på arbetsmarknaden. Anställningarna är idag mer osäkra än de tidigare varit. Projektanställningar, vikariat och visstidsanställningar är vad nyutexaminerade akademiker i allt högre utsträckning kan förvänta sig som första anställningar. Detta innebär att nyutexaminerade akademiker som etablerat sig på

arbetsmarknaden har svårare att få en fast anställning, vilket i sin tur leder till osäkerhet hos individen och svårigheter att etablera sig även inom andra områden i livet såsom familjesituation och bostadssituation då arbetsituationen inte anses speciellt stabil. De krav som ställs på rörlighet inom och mellan regioner innebär att nytexaminerade akademiker förväntas flytta för att få ett arbete oavsett om denna vill eller inte.

För nytexaminerade akademiker ser situationen olika ut beroende på om de tidigare har varit etablerade på arbetsmarknaden eller inte. Yngre akademiker som ännu inte har varit etablerade på arbetsmarknaden har ofta inte skapat sig ett fungerande kontaktnätverk, vilket innebär att de är utelämnade åt sina egna och sin familjs sociala kontakter. Många akademiker har en otydlig yrkesroll. Flera utbildningar leder inte till en entydig behörighet för ett specifikt yrke utan ger en bred kompetens inom ett område. Det blir allt viktigare att marknadsföra sig själv och sin egen utbildning inför en arbetsgivare för att få ett jobb. Att utbilda sig idag är ett individuellt risktagande, yngre akademiker förväntas idag vara både flexibla vad gäller anställningsvillkor och arbetsuppgifter samt ha en hög mobil rörlighet, de förväntas ta det jobb som erbjuds för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Som c-uppsatsstudent i Sociologi fick jag erbjudandet att skriva min c-uppsats inom ett delprojekt inom MOBIL-projektet*. Delprojektet fokuseras på högutbildade och dess rörlighet på arbetsmarknaden. I detta delprojekt ligger intresset i att ta reda på hur etableringsprocessen från utbildning till arbete ser ut för de studenter som lämnar Mälardalens högskola med en examen som omfattar minst 120 poäng. De aspekter som delprojektet kommer att koncentreras på är utbildning, etableringsprocessen, arbetsfältet och strategier för att etablera sig på arbetsmarknaden utifrån ett antal olika aspekter. Dessa aspekter är kön, ålder, familjesituation, etnicitet och rörlighet. (Mälardalens högskola, 2006)

Med bakgrund av detta kommer denna uppsats därför att inriktas mot yngre akademiker som inte har någon tidigare yrkeserfarenhet innan studierna. Yngre akademiker är i detta fall individer som är födda år 1978 eller senare, de är 25 till 28 år. Denna studie kommer att fokusera på det personliga kontaktnätverkets betydelse som strategi samt de individuella

* MOBIL-projektet syftar till att undersöka möjligheter och hinder för rörlighet på en lokal och regional arbetsmarknad. I projektet analyseras både horisontell och social/vertikal rörlighet på arbetsmarknaden hos akademiker i Södermanlands län och Västmanlands län, med fokus på Eskilstuna och Västerås kommuner. Projektet pågår under perioden 2005-2007. (Mälardalens högskola, 2006)

risktaganden som individen har tagit i och med val av utbildning samt vad hon ställs inför idag, såsom familjebildning och flexibilitet, vilja och möjligheter att flytta för att få ett jobb.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att studera hur yngre akademiker ser på sin egen situation på arbetsmarknaden och hur de ser på sin yrkesmässiga framtid. Syftet är också att studera hur unga nyutexaminerade akademiker ser på sina möjligheter till rörlighet på arbetsmarknaden kopplat till de faktiska möjligheter som finns, samt vilka strategier dessa använder sig av under etableringsprocessen mellan studier och arbete.

Utifrån detta syfte är frågeställningarna:

- Vilka valsituationer har yngre akademiker ställts inför vad gäller utbildning?
- Vilka strategier används för att få jobb och vad har det personliga kontaktnätverket för betydelse för yngre akademikers etablering på arbetsmarknaden och vilken betydelse har familjen i detta avseende?
- Hur upplevs den egna situationen på arbetsmarknaden vad gäller nuvarande arbete och utsikterna att få ett bättre jobb och vilken betydelse ger man sin ålder? Vad anses som betydelsefullt för rumslig mobilitet och hur mobila anser sig yngre akademiker vara?

Disposition

Uppsatsen inleds med en inledning vari syfte och frågeställningar ingår.

Därefter redovisas den valda metoden, teoretisk ansats samt hur undersökningen genomfördes inklusive urvalsförfarande och undersökningsmaterial. Även undersökningens validitet och reliabilitet diskuteras i detta avsnitt som avslutas med en diskussion kring de etiska aspekterna vid denna studie.

I nästföljande kapitel diskuteras den teoretiska anknytning som denna undersökning kommer att kopplas till.

Den tidigare forskning som anses vara relevant för denna studie tas också upp.

Därefter kommer det kapitel som heter resultat och analys som inleds med en presentation av studiens respondenter.

Därefter presenteras de teman som jag har funnit i empirin. I kapitlet redovisas empirin utifrån tematiseringen, samt hur empirin kan kopplas till studiens teoretiska referensram och den tidigare forskningen.

I det avslutande avsnittet kommer jag att ta upp de slutsatser som går att dra utifrån resultatet och analysen samt en diskussion och reflektioner om hela uppsatsen.

Metodredovisning

Till undersökningen valdes en kvalitativ metod i form av intervjuer. Tolkningen sker med hermeneutiska inslag. Undersökningens intresse ligger i att utreda hur en grupp av individer formulerar strategier för val av utbildning och etablering på arbetsmarknaden samt hur de själva ser på sina möjligheter att få jobb utifrån sin möjlighet och vilja att flytta.

Intervju som metod

Intervju valdes som metod eftersom undersökningens intresse låg i att ta reda på individens subjektiva uppfattning om sin egen livssituation och hur etableringsprocessen på arbetsmarknaden kan se ut i de enskilda fallen. Vid en enkätundersökning sätts i stället fördelningsmönster i fokus. Själva upplevelsen av ett fenomen går då förlorad eftersom en större grupp människor undersöks. Vid en kvalitativ undersökning studeras helheten till skillnad från exempelvis en enkätundersökning, där endast delar av helheten undersöks. Intresset låg också i individens subjektiva uppfattning och inte en allmän uppfattning, vilket är en ytterligare en orsak till att en kvalitativ metod valdes.

Den kvalitativa undersökningsmetoden lämpar sig väl i detta fall eftersom en intervju ger forskaren möjlighet att kunna fokusera på det specifika fenomen som studeras, men den är även mycket flexibel och ger möjligheter att under undersökningens gång ändra fokus eller gå in på mer intressanta sidospår (Kvale, 1997 s 38).

Eftersom nio uppsatser skulle skrivas med sin grund i samma material var det viktigt att detta material var omfattande med flera olika infallsvinklar och att materialet gav stor flexibilitet till författarna och möjligheter att välja de aspekter av rörlighet på arbetsmarknaden som intresserade dem mest. Därför lämpade sig en kvalitativ metod bättre än en kvantitativ metod.

Hermeneutik som förhållningssätt

Kvale (1997, s. 49) menar att den hermeneutiska teorin lämpar sig väl för intervjuundersökningar då den först riktar sig mot dialogen som uppstår i intervjusituationen och sedan på tolkningsprocessen av texten. Detta är ingen ren hermeneutisk undersökning, men hermeneutiken kommer att användas i tolkningsprocessen. Hermeneutiken är ingen enhetlig metod för att förstå världen utan det finns flera sätt att förstå denna på. Hermeneutik

är snarare en teori för att tolka, förstå och förklara. Inom hermeneutiken är det viktigt att uppmärksamma den egna förförståelsen kring det givna ämnet eftersom förförståelsen är en ofullständig förståelse, vilken alla människor har sedan tidigare. Ödman (2005, s. 10-15, 81) menar att då denna förförståelse fördjupas vid ett möte, i dialog, övergår den till att bli en förståelse. Utifrån de föreställningar som forskaren har sedan tidigare testas alltså forskaren vissa hypoteser i förhållande till det empiriska materialet.

Språket är väldigt viktigt inom hermeneutiken. Idealformen är dialogen, och för att kunna tolka språket krävs en öppenhet mot den andres livsvärld och en förmåga att överge den egna ståndpunkten för att kunna komma fram till någonting gemensamt. Det är grundläggande att se respondenten som ett subjekt att ta lärdom från (Ödman, 2005, s. 20-21). Det är i detta fall viktigt att inte objektifiera respondenten utan att dela dennes livsvärld, för att kunna få en ökad förståelse för honom eller henne. Inom hermeneutiken kan relationen forskare/respondent förhålla sig på två sätt. Forskaren kan antingen vara deltagare eller åskådare. Att vara deltagare innebär att vara aktiv, visa intresse och dela respondentens livsvärld. Som åskådare har forskaren däremot klivit ett steg tillbaka och ser på respondenten som ett objekt med vilken forskaren inte längre delar livsvärld.

Tolkningen spelar en väsentlig roll vid de tillfällen då förförståelsen inte längre räcker till för att förstå den verklighet vi lever i. Tolkningen görs alltid utifrån en viss aspekt, men för att tolkningen inte ska bli alltför färgad av vårt subjektiva tänkande måste den grundas i kunskap och tidigare erfarenheter (Ödman, 2005, s. 55). Med kunskap menas sådant vetande som har inhämtats från andra utan att forskaren själv har upplevt denna, vilket innebär att denne måste förlita sig på andra människors vittnesmål. Den egna erfarenheten är något som forskaren själv har upplevt i socialisation med andra människor. Dock saknas till en början ofta en total helhetsbild, varför uppfattningen om flera små delar får bilda en helhet. Utifrån den helheten är det sedan viktigt att förstå alla de mindre delarnas betydelse i sammanhanget. Delen förstås i förhållandet till helheten och tvärtom, de befinner sig i ett beroendeförhållande till varandra. Detta kallas för den hermeneutiska cirkeln. Utan en förståelse om helheten är det också omöjligt att kunna se delarna i sammanhanget av den helhet som finns (Ödman, 2005, s. 78). Genom att inleda resultatet med en presentation av alla intervjupersonerna, presenteras de olika delarna som senare i arbetet kommer att sammanföras till en gemensam helhet.

Den hermeneutiska cirkeln kan också ses som en spiral. Desto fler gånger en företeelse eller värld omtolkas blir förståelsen allt mer totaliserad. Totalisering syftar i sin tur till att beskriva kunskapen som en process vilken omfattar den tidigare hypotesen, att hitta abstrakta teorier som kan ge en konkret beskrivning av denna företeelse eller värld (Ödman, 2005 s. 83).

Det är viktigt att i intervjusituationen utgå från ”det öppna frågandets princip” det vill säga att forskaren förhåller sig till respondenten på ett sätt där respondenten känner att forskaren inte vet svaret på de frågor som ställs. Detta är ett förhållningssätt som eftersträvar öppenhet vilket hermeneutiken betonar.

Urvalsprocess

Ett första urval gjordes där kriterierna var att respondenterna skulle ha tagit examen som minst omfattade 120 poäng, eller uppnått minst 120 poäng från program med samhälls –och beteendevetenskaplig inriktning, teknisk –och naturvetenskaplig inriktning eller ekonomisk inriktning, under höstterminen 2004. Uppgifter såsom namn, adress, ålder och tidpunkt för examen på dessa personer togs fram ur Ladok. Därefter gjordes ett strategiskt urval för att få en så stor spridning på gruppen som möjligt. Respondenterna uppgick slutligen till 70 personer. 32 respondenter hade en beteendevetenskaplig examen, 16 en teknisk examen och 22 en ekonomisk examen. I urvalet var 49 kvinnor och 21 män.

Respondenterna indelades i tre grupper: a) födda 1978 eller senare, b) mellan 1970-1977 och c) 1969 eller tidigare. Med denna indelning fördelades respondenterna förhållandevis jämt. 26 respondenter var födda 1978 eller senare, 21 respondenter var födda mellan åren 1970-1977 och 23 respondenter var födda tidigare än 1969.

Bortfall

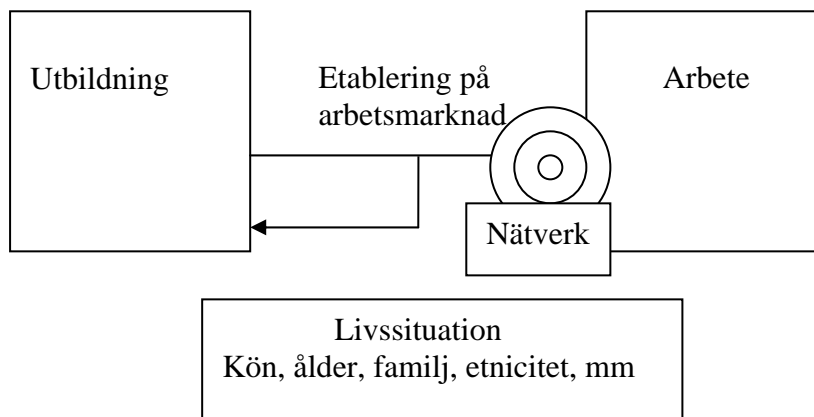
Från det ordinarie urvalet omfattade bortfallet 23 personer. De anledningar till bortfall som redovisades var: ingen vilja att delta 7 stycken, tidsbrist/flyttat 5 stycken, ej svar efter ett flertal uppringningar 5 stycken och ej nåbar adress 7 stycken.

I de fall där någon respondent inte kunde medverka i undersökningen ersattes denna med en reserv som också fanns med i urvalsramen. I dessa fall tog studenten som skulle intervjua denna person kontakt med skolan för att ett nytt missivbrev skulle skickas ut till denne. I

några fall användes snöbollsurval för att få fram passande respondenter. Snöbollsurval innebär att några av studiens respondenter kunde hjälpa till att tipsa om andra möjliga respondenter till studien. En mer ingående redovisning av urval och bortfall bifogas som bilaga (bilaga 1).

Material

En frågeguide (bilaga 2) togs fram utifrån de intresseområden som skulle ringas in, dessa var livssituation, kontaktnätverk och rumslig rörlighet.

Figur 1 (källa: Tommy Törnqvist 2006-03-17)

Figur 1 visar vilka områden frågeguiden hade för avsikt att belysa. Dels området utbildning, varför just det utbildningsfältet valdes, om det fanns några strategier för val av utbildning. Dels var avsikten också att belysa etableringsprocessen på arbetsmarknaden och strategier för detta, eventuell återgång till utbildningsfältet samt det personliga kontaktnätverkets betydelse under etableringsprocessen. Dels belyser frågeguiden även arbetsfältet. Individens livssituation med kön, ålder, familj och etnicitet som underteman var en betydande del i frågeguiden för att kunna dra paralleller och få en bättre överblick över hela etableringsprocessen.

Frågeguiden består av ett flertal öppna frågor vars syfte är att respondentens egen berättelse utifrån dessa områden ska framkomma, där fokus ligger på vad respondenten anser viktigast. Frågeguiden var uppbyggd så att den skulle sammanlänka dessa områden utan allt för stora hopp. Tre typer av utsagor var dock viktiga att få fram för analysen, dessa var respondentens erfarenheter, förväntningar och strategier.

Frågeguiden inleddes med en öppningsfråga där respondenten ombads att berätta vad som har hänt sedan denne tog ut sin examen (hösten 2004 enligt Ladok). Detta för att få en överblick över var i etableringsprocessen respondenten befinner sig, vilka val respondenten har gjort och vad respondenten själv anser vara viktigt i sin berättelse. Därefter kom ett antal arbetsrelaterade frågor som syftade att ta reda på den nuvarande situationen på arbetsmarknaden, strategier för att få ett jobb, önskningar, möjligheter på arbetsmarknaden, individens mobila vilja och möjligheter till mobilitet. Om respondenten ännu inte fått jobb syftade denna del i stället till att ta reda på vad respondenten strävar efter och hur denna går till väga för att nå sitt mål. Efter detta följde ett antal frågor om utbildningen där respondenten fick berätta om strategier vid val av utbildning, tankar om det utbildningsprogram som han eller hon gick, kontakt med arbetsmarknaden under utbildningstiden och hur gångbar respondenten anser att utbildningen är på arbetsmarknaden. Sedan följde några frågor om det personliga kontaktnätverket och vilken betydelse det hade haft för respondenten i sin roll som arbetssökande. Denna del tar även upp de strategier respondenten använt sig av då hon eller han sökte jobb samt hur denne framställde sig själv. I det avslutande avsnittet följde frågor om respondentens livssituation, vad som är viktigt och vad som är mindre viktigt. De syftade också till att utreda vilka delar i respondentens liv som har betydelse för hur deras arbetssituation ser ut idag.

Genomförande

Intervjuerna utfördes av 14 studenter som alla skriver sin C-uppsats i sociologi inom Mobilprojektet. När respondenterna delats upp mellan studenterna, utifrån bostadsort och studenternas intresseområden, skickades ett missivbrev (bilaga 3) ut till dessa, med namn och telefonnummer till den student som skulle ta kontakt. I missivbrevet fanns också information om MOBIL-projektet samt att de skulle bli kontaktade av denna student under vecka 15 eller 16. Varje student utförde 5 intervjuer som sedan blev tillgängliga för de övriga 14 studenterna.

Vid en första telefonkontakt med respondenterna gavs ytterligare information om Mobilprojektet och tid och plats för intervju fastställdes. Tid för varje intervju avsattes till ungefär 45 minuter. I vissa fall gjordes telefonintervjuer, i dessa fall markerades detta i det transkriberade materialet. Tidsåtgången vid intervjuerna skiftade beroende på hur mycket respondenten berättade och hur fort han eller hon pratade. Bandspelare användes vid

intervjutillfällena, därefter transkriberades intervjuerna och innan de transkriberade intervjuerna lämnades över till de övriga studenterna avkodades de för att skydda respondenternas anonymitet och märktes med ett särskilt IP (intervjuperson)-nummer. Varje intervjuutskrift inleds med en faktaruta där IP-nummer, ålder, kön, utbildning, social och etnisk bakgrund, familjesituation och situation på arbetsmarknaden samt vissa kännetecken för respondentens historia.

Då de flesta intervjuerna var gjorda och transkriberade samlades studenterna och handledarna för att diskutera de intervjuer som gjorts och dela med sig av sitt material. De intervjuer som därefter ansågs betydelsefulla för den egna undersökningen skickades via mail från den som utfört intervjun till den som skulle göra analysen.

För min undersökning var ett flertal intervjuer av intresse. Dessa var intervjuer som föll under den yngsta åldersgruppen, personer födda från år 1982 till år 1978, sammanlagt 22 intervjuer av de som var färdigställda och transkriberade vid tillfället. Jag valde ut de tre jag själv hade gjort som föll inom det valda urvalet, eftersom jag antog att detta skulle förenkla och förbättra forskningsprocessen samt tre andra intervjuer ur det resterande insamlade materialet. Dessa tre intervjuer valdes utifrån hur de genomförda intervjuerna strukturerats upp. De som jag ansåg låg närmast intervjuguiden, var också de jag valde eftersom frågorna inte hade ändrats nämnvärt under den pågående intervjun. Jag ville att de intervjuer som jag valde skulle vara utförda på ett så likartat sätt som jag själv utfört mina intervjuer på.

Kritik

Kvale (1997, s.38) visar på den kritik som har riktats mot sättet att flera intervjuer i samma studie utförs med samma intervjuguide, men av olika intervjuare. Resultaten av intervjuerna kan i detta fall få väldigt skiftande resultat, beroende på intervjuarens känslighet och kunskap om ämnet. Den intervjuades uttalanden kan många gånger också vara mångtydiga och då är det upp till intervjuaren att i själva intervjusituationen klargöra denna mångtydighet. Olika intervjuare kan tolka detta på olika sätt och därmed få skiftande resultat beroende av de tolkningar som gjordes vid intervjutillfället. Genom att redan vid val av de intervjuer jag själv ej hade genomfört välja ut intervjuer som inte hade alltför stora utsvävningar från intervjuguiden, försökte jag minimera intervjuarens påverkan med egna tolkningar vid

intervjutillfället, i det transkriberade materialet. Jag har också försökt att förhålla mig objektiv till dessa intervjuer så väl som till de intervjuer jag själv har genomfört.

Fördelarna med detta sätt var att materialet för varje enskild uppsats blir så pass mycket mer omfattande. Med denna metod gavs alla studenter möjlighet att välja ut enskilda intervjuer utifrån egenskaper som på förhand inte var möjliga att se i Ladok, där det första urvalet gjordes.

Intervjuguiden som användes är framtagen för att passa flera olika perspektiv på mobilitet och etablering på arbetsmarknaden. Dock upplever jag att den till viss del var begränsande i min egen analys, då frågorna hade kunnat riktas mer mot det intresseområde som denna uppsats belyser. Frågorna har dels varit styrda, men också väldigt öppna. Vissa ämnesområden har inte tagits upp av några respondenter medan andra har lagt väldigt stor vikt vid det. På ett sätt är detta också bra, då respondenten själv får bestämma vad som är viktigt i dennes berättelse. Dock spelar intervjuaren en stor roll för att hjälpa respondenten in på rätt spår, vilket leder till en annan begränsning i denna undersökning.

Att inte heller göra alla intervjuerna för undersökningen själv försvårade tolkningsprocessen. De svårigheter som uppstod med att använda andras intervjuer var dels att förståelsen för den intervjuade inte kändes lika hög som för de som jag själv hade intervjuat. Genom att endast läsa en transkriberad intervju går man miste om respondentens kroppsspråk, tonläge och mimik. Tolkningen av dessa intervjuer försvårades på grund av detta. Denna svårighet hanterade jag genom att grundligt sätta mig in i det transkriberade materialet, gå igenom den kortfakta som fanns om den intervjuade och att gå igenom materialet mycket noggrant. Samtidigt är det också en väldigt stor möjlighet att ha tillgång till hela det insamlade materialet.

Viss kritik har riktats mot den kvalitativa metoden med intervjuer. Dels har kritiken riktats mot att undersökningen förlorar i objektivitet genom att förutsätta en stor grad av tolkningsarbete med subjektivistisk ansats. Den saknar också den kvantitativa studiens representativa urvalsförfarande. Detta är jag medveten om och syftet med denna undersökning är inte heller att få fram generaliserbara fakta.

Kritik har också riktats mot att forskningsintervjun inte är intersubjektiv vilket innebär att olika uttolkare kan finna olika innebörder av en och samma intervjutext. Detta är något som blir aktuellt i denna undersökning, eftersom några intervjuer av de som används inte är gjorda av författaren. Därmed ökar risken att intervjutexten tolkas på olika sätt beroende av de olika författarnas tidigare åsikter och kunskap om ämnet. Kvale (1997, s. 259) menar att olika tolkningar av samma intervjutext förekommer, men inte i någon större omfattning. Kvale (1997, s. 259) ser det däremot som en styrka hos intervjuforskningen att en intervjutext kan tolkas på flera sätt utifrån olika perspektiv, under förutsättning att dessa perspektiv tydliggörs.

Validitet och reliabilitet

Vid den kvalitativa intervjustudien är det viktigt att hela tiden uppmärksamma undersökningens validitet och reliabilitet eftersom det fungerar som en slags kvalitetskontroll av studiens gång. Validitet syftar även till att metoden som används mäter vad den har för avsikt att mäta, eller att den undersöker vad den har för avsikt att undersöka.

Intervjuguiden som användes i denna undersökning har tagits fram som en övergripande guide för de aspekter som ska beröras i intervjuerna, vad gäller delprojektets intresseområden, med en förhållandevis utförlig instruktion för det material som varje intervju ska bidra med. Intervjufrågorna är därmed inte skapade utifrån den teori som denna undersökning har som utgångspunkt. Dock fungerar denna uppsats teoretiska avsnitt som en utgångspunkt för analys av intervjuerna.

Då alla respondenter fick information om projektet genom det första missivbrevet och även per telefon innan intervjuerna, har de haft vetskap om intervjuens betydelse för de c-uppsatser som skrivs inom mobil-projektet men även för hela projektet. Trots att jag som författare till denna uppsats inte har gjort alla intervjuer som ingår själv har ändå respondenterna gett ett trovärdigt och uppriktigt intryck i det transkriberade material som jag har haft tillgång till.

För att inte vinkla forskningsmaterialet i analysen har jag försökt förhålla mig så objektiv som möjligt till detta. Detta har jag gjort genom att presentera all relevant fakta i resultatet och att försöka undvika felaktigheter i framställningen av materialet.

Undersökningens reliabilitet handlar om hur pålitligt undersökningens resultat är. Då intervjuerna som har använts är gjorda av många olika intervjuare kan undersökningens reliabilitet ha påverkats negativt. Samma intervjuguide har använts i samtliga fall och alla som har intervjuat har fått tydliga instruktioner om hur intervjun ska gå till och vilka frågor som ska ställas. Trots detta är det transkriberade materialet av mycket olika karaktär, då vissa intervjuer är strikt hållna till den mall vi fått medan andra intervjuer tycks ha hållits mer fritt. För att motverka detta valdes de intervjuer som hade hållits mer fritt bort i urvalsprocessen till förmån för de mer strikt hållna.

Undersökningen är en kvalitativ intervjuundersökning och därmed inte generaliserbar till större grupper, vilket heller inte är syftet med undersökningen då mitt intresse är att studera en subjektiv uppfattning och inte att generalisera till en större grupp människor. Det är ändå viktigt att försöka göra tolkningen i denna undersökning trovärdig genom att försöka se helheten i de intervjuer som ingår.

Etiskt resonemang

Det är viktigt att de etiska frågorna tas i beaktande under hela forskningsprocessen. Jag kommer här att resonera kring de etiska regler som utvecklades av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990, med utgångspunkt i de fyra huvudkrav som ställs (Vetenskapsrådet, årtal saknas).

Information

I det missivbrev (bilaga 3) som skickades ut till alla respondenter fanns information om forskningens syfte. De informerades även om vem som har ansvar för projektet och under vilken institution forskningsprojektet bedrivs. Inga risker för obehag eller skada redovisades då det inte heller förelåg någon sådan risk. Respondenterna kontaktades via telefon några dagar efter att missivbrevet skickats ut där de fick ytterligare information om projektet och att medverkan var frivillig. Information gavs även om att bandspelare skulle användas vid intervjutillfället.

Samtycke

Alla respondenter som ingår i studien har gett sitt samtycke till att delta i undersökningen då de har låtit sig intervjuas, antingen över telefon eller i ett möte med intervjuaren. De fick veta att de när som helst kan avbryta sitt deltagande eftersom det var frivilligt och att de inte behövde svara på några frågor. De blev också tillfrågade innan intervjun påbörjades om bandspelare kunde användas vid intervjusituationen.

Konfidentialitet

Redan under förberedelsestadiet till undersökningen har kravet på konfidentialitet varit högt prioriterat. Varje student har fått tillgång till namn, adress och telefonnummer endast till de personer som hon skulle intervjuas. Vid alla tillfällen då respondenten har omnämnts, vare sig det är för att identifiera ett kassettband eller vid transkriberingen har respondentens IP-nummer använts. Transkriberingarna har avkodats från namn och annan information som skulle kunna kopplas direkt till respondenten. De kassettband som användes vid intervjutillfällena samlades in till projektet för att förstöras då projektet är över.

Nyttjande

Det material som har samlats in förvaras och hanteras av MOBIL-projektet och kommer inte att användas till någonting annan än för forskningsändamål. Därför har även nyttjandekravet uppfyllts.

Teoretisk anknytning

Det moderna samhället är på väg in i en ny fas. Den enkla moderniteten håller på att ersättas med en ny reflexiv modernitet. Samhället har enligt Beck (1996, s. 34) övergått från ett industrisamhälle till ett risksamhälle. Denna övergång beror dels på globaliseringen. Beck (1998, s. 29-39) påvisar ett samband mellan risker och reflexivitet och menar att det alltid har funnits risker i samhället, men att konsekvenserna av dessa har förändrats. Handlingar som sker på en lokal nivå kan i och med globaliseringen idag få globala konsekvenser. Vetenskapen om detta leder till osäkerhet hos människan och varje individ måste hantera konsekvenserna av sitt eget handlande genom självkonfrontation, vilket skapar reflexiva individer. De risker som finns skapar olika valsituationer för hur människan ska agera, varje val är en risk i sig, därför krävs självkonfrontation vid varje valsituation. Den reflexiva moderniseringen och de risker den för med sig skapar ett behov av reflexiva människor.

Människan har i och med upplösningen av det tidigare industrisamhället allt mer frigjorts från det tidigare självklara. Individen kunde tidigare stärkas genom att delta i olika grupperingar. Klassen, där varje individ kunde finna sin plats och känna tillhörighet blir allt mer diffus med otydliga gränser. Kärnfamiljen med kvinnan i centrum finns inte längre kvar eftersom denna endast kunde finnas så länge könsrollerna inte förändrades. De traditionella könsrollerna förutsatte i sin tur den arbetsdelning som fanns mellan män och kvinnor, där mannen stod för den huvudsakliga ekonomiska inkomsten och kvinnan ansvarade för hem och barnuppfostran (Beck, Giddens, Lash, 2003, s.27). Kärnfamiljen och denna arbetsdelning stod som grunden i äktenskapet. Kärnfamiljens upplösning kan också återknytas till att klassen får allt mindre betydelse i samhället. De olika klasserna upprätthölls av de olika klasstypiska kärnfamiljspositioner som existerade. I och med detta tvingas alla människor till individualisering (Beck, 1996, s. 134-135). Människan har inte längre någon trygghet kvar, utan utsätts för både globala och personliga risker. Personliga beslut blir riskabla då individen inte längre stöts av bestämda mönster eller kollektivet. Människan tvingas därmed till reflexivitet, hon ställs inför självkonfrontation, hon har blivit individualiserad (Beck 1996, s. 36).

Enligt Beck (1996, s. 134) har individualiseringen två betydelser. Den första betydelsen är ”upplösning av industrisamhällets livsformer” och den andra är ”avlösning av andra livsformer”. Detta innebär att individen själv ska ersätta dessa förlorade livsformer, för att kunna leva ett meningsfullt liv. Då alla tidigare självklarheter från industrisamhället inte längre fungerar som fasta punkter och platser för gemenskap i samhället måste varje individ hitta nya, egna självklarheter för att göra sitt liv meningsfullt. Varje individ måste konstruera sin egen verklighet och har själv ansvaret för sin identitet, sitt sociala nätverk, sin levnadshistoria och sin framtid. I en individualiserad värld kan människorna inte välja att individualiseras eller ej, individualisering är tvingande för alla, utifrån de regler och lagar som individerna måste följa, exempelvis välfärdssystemets förutsättningar såsom utbildningssystemet, bostads- och arbetsmarknaden (Beck, 1996, s. 135).

Välfärdssystemet förutsätter en viss typ av individualisering, endast individer kan ta del av de rättigheter som välfärdsstaten erbjuder då de flesta sociala rättigheter är personliga rättigheter. Tidigare sågs familjen som en enhet, vilken kunde ges ekonomiskt bistånd, idag är denna enhet uppstyckad i de individer som förr deltog i denna enhet, endast dessa var för sig kan ges understöd. För att som individ kunna ta del av välfärdssystemet krävs delaktighet i välfärdssystemet och för att bli delaktig i detta förutsätts också delaktighet i förvärvslivet, antingen som arbetande eller arbetsökande, som i sin tur förutsätter delaktighet i utbildning. Dessa båda förutsätter mobilitet och/eller mobilitetsberedskap (Beck, 1996, s. 136).

Bäck-Wiklund (2003, s. 28-29) menar att individualiseringen och den flexibilitet och mobilitet som krävs på arbetsmarknaden också har en negativ effekt på familjebildningar. På endast ett par år har födelsetalen sjunkit drastiskt i Sverige. Detta tolkar Bäck-Wiklund (2003, s. 32) som en följd att unga människor i Sverige, i synnerhet kvinnor har antagit en reflexiv hållning gentemot välfärdsstatens institutionella villkor. Ett tryggt jobb ses som en möjlighet att komma in i samhället och att skapa sig en framtid. De förväntningar som unga människor har på sina framtida yrkesliv präglas av egen kontroll, stimulerande och utmanande arbetsuppgifter och samtidigt både socialt och ekonomiskt fördelaktiga (Bäck-Wiklund, 2003, s. 33).

En individs familj spelar också en stor roll för dennes sociala kapital. Bourdieu (1997, s. 69) beskriver socialt kapital som de förbindelser som denna individ har med omvärlden, eller tillgångar i form av personkontakter så som släktingar, vänner och medlemmar i den egna

yrkeskåren, individens nätverk. Bourdieu (1997, s. 70) menar att familjen är den institution som har störst inflytande för en individs sociala kapital, som ofta förvärfvas redan under uppväxttiden. För att sedan föras vidare inom familjen. De kontakter som det sociala kapitalet förmedlar kan hjälpa en individ att öka sitt nätverk och nätverket i sig kan senare generera ett ökat socialt kapital (Bourdieu, 1997, s. 210). Bourdieu (1996, s. 286) menar att alla individer i en grupp/nätverk knyter kontakter och ackumulerar utifrån sina positioner både ekonomiskt och kulturellt kapital som sedan hela gruppen får ta del av, som socialt kapital. En högt skattad examen är inte enda förutsättningen för att en individ ska få en gynnsam karriär. För att försäkra sig om yrkeskarriär och andra sociala förmåner krävs också att stöd från släkt, vänner och andra kan mobiliseras vid behov (Bourdieu, 1996, s. 315-316).

Det traditionella klassamhället har utarmats, dock ökar de sociala klyftorna åter igen, denna gång med nya typer av klasser. Beck (1998, s. 147) tar i detta sammanhang upp begreppet ”nyfattigdom”, vilket innebär att den fattigdom som tidigare var ett kollektivt problem nu är ett personligt problem. I det klassamhälle som nu håller på att försvinna var klassen en typ av gemenskap, vilken kunde förklara och fungera som ett stöd. I och med individualiseringen måste alla individer klara av dessa typer av problem på egen hand. De som till skillnad från dem som har drabbats av nyfattigdom har ökat sin inkomst är egenföretagare och stora företag. Tjänstemännen, arbetarna och pensionärernas inkomster följer, med vissa variationer, en genomsnittlig utveckling och befinner sig i ett mellanskikt mellan de som har ökat sin inkomst och de nyfattiga. De nyfattiga är då de individer som får arbetslöshetsunderstöd och socialbidrag och det är i denna grupp den ekonomiska klyftan växer allt mer. En ny grupp i samhället håller på att bildas. Denna grupp består av individer som inte kunnat hitta en plats på arbetsmarknaden såsom långtidsarbetslösa och personer med tillfällig sysselsättning vars ekonomiska stöd i form av socialbidrag och arbetslöshetsersättning sjunker allt mer (Beck, 1998, s. 147).

Det finns vissa aspekter som mer än andra påverkar risken för en individ att bli arbetslös. Anställningstiden på ett företag är en sådan aspekt. Att ständigt byta arbetsplats eller att ha varit arbetslös tidigare ökar risken att återigen bli arbetslös. Därmed har ungdomar svårare att ta sig in på arbetsmarknaden (Beck, 1998, s. 148).

Under 60 –och 70 talen skedde en utbildningsexpansion. Detta ledde till att de klassförhållanden som innan detta varit relativt stabila förändrades. Innan dess hade klassklyftorna bibehållits då de personer som utbildade sig på högre nivå befann sig i minoritet medan de som förblev outbildade var i majoritet. Under denna period höjdes bildningsnivån och både kvinnor och män studerade vidare i betydligt högre utsträckning än tidigare. Högre utbildningar ökade i betydelse. Av de som påbörjar studier på högskolenivå har de som är barn till arbetare mer än fyrdubblats sedan 1960-talet. Detta leder i sin tur till att de klassklyftor som tidigare upprätthållits minskade i samma takt som bildningsnivån ökade. Det var framför allt kvinnor vilka har avslutat en högre utbildning som har ökat i antal men även bland männen har denna siffra ökat drastiskt. Också detta är ett led i individualiseringsprocessen (Beck, 1998, s. 131). Beck (1998, s. 132) talar om att de klasskulturella förutsättningarna idag saknar betydelse, att människor idag har ett ökat möjlighetsmedvetande vad gäller alla val, även yrkesvalet. Men trots att alla människor har rättigheter och formella möjligheter att studera, är det en snedrekrytering till högre studier.

Individualisering handlar om att skapa en egen individuell livsstil. Denna livsstil är ett resultat av alla de val som en individ ställts inför och också har gjort. De val en individ gör påverkas av det förflutna och tidigare erfarenheter för att skapa en så positiv framtid som möjligt. Människan är idag tvingad att välja, möjligheten att inte välja existerar inte. Dock behöver de val en människa gör inte vara uttalat aktiva utan de kan också vara omedvetna, eller rent av gå på rutin och bli vanor som en människa utvecklar (Beck, Giddens & Lash, 1998, s. 74-75).

Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer några internationella artiklar samt några svenska artiklar som har utgetts av Arbetslivsinstitutet, vilka alla berör rörlighet på arbetsmarknaden på något plan, att presenteras under olika teman som berör denna uppsats inriktning. De tre olika teman som den tidigare forskningen kommer att presenteras under är strategier med undertema kontaktnätverket samt mobilitet och flexibilitet med undertema åtgärder och ålder.

Strategier

Detta tema syftar till att beskriva de strategier som unga akademiker använder då de söker arbete. Strategier innebär i detta avseende planering av att söka arbete, hur det faktiska arbetssökandet går till samt vilka människor eller organisationer individen väljer att kontakta i sitt arbetssökande och varför.

En studie av Try (2005, s. 240) belyser de strategier studenter använder sig av under de första 6 månaderna efter avlagd examen för att etablera sig på arbetsmarknaden. Den metod som användes mest frekvent var att direkt svara på annonser. Try (2005, s. 240) förklarar detta genom att annonser är relativt lättillgängliga samt att det är en kostnadsfri metod. Det kan också vara förklaringen till att hälften av alla nytexaminerade akademiker i denna undersökning fick sitt första arbete inom den offentliga sektorn, då dessa måste annonsera lediga tjänster. Det visade sig att arbetsförmedlingen i de flesta fall endast kontaktades då den arbetssökande fick större svårigheter att hitta ett jobb. Dessa svårigheter berodde då ofta på tre olika aspekter. Dessa var antingen dåliga studieresultat, en överrepresentation av den specifika yrkeskategorin på arbetsmarknaden eller att efterfrågan på arbetskraft var mycket svag inom det geografiska läge där den arbetssökande hade valt att bosätta sig. Att kontakta arbetsförmedlingen var också starkt förknippat med dåliga framtidsutsikter vad gäller arbete.

Kontaktnätverket

En typ av strategi som tas upp i extra stor omfattning och som även denna studie belyser är betydelsen av en individs kontaktnätverk under etableringsprocessen på arbetsmarknaden. Därför utgör denna strategi ett undertema.

Tillgången till mer informella metoder för att få ett jobb var beroende av individens sociala kapital och denna metod visade sig endast ha medelmåttig effekt i Trys (2005, s. 240) studie. Trys menar att den effekt som dock går att uppfatta ändå kan spela en betydelsefull roll då endast tre aspekter av socialt kapital undersöktes: familj, vänner och företagskontakter.

Även Lindsay, Grieg och McQuaid (2005, s. 67) har studerat vilken betydelse det sociala kontaktnätverket har vid etableringen på arbetsmarknaden. Yngre individer, tillsammans med långtidsarbetslösa, utbildade och personer som aldrig har haft fast anställning hade inte så stora möjligheter att använda denna strategi för att söka jobb då de inte hade tillgång till något stort kontaktnätverk. De som använde sig av sitt sociala kontaktnätverk visade sig i stället använda ytliga kontakter från tidigare arbetsplatser snarare än familjens relationer.

Lindsay, Grieg och McQuaids (2005, s. 67) undersökning visade att det geografiska läget spelade en betydande roll för om det sociala nätverket skulle utnyttjas eller inte. I mer lantliga omgivningar användes det sociala nätverket i högre grad för att få jobb än i mer tätbefolkade områden där arbetsförmedlingen blev mer frekvent anlitad.

Mobilitet och flexibilitet

Under detta tema beskrivs en liten del av den forskning som har publicerats om mobilitet och flexibilitet på arbetsmarknaden. Detta är ett område som det har forskats mycket kring under senare tid. Framför allt har Arbetslivsinstitutet publicerat flera rapporter i en rapportserie under temat ”rörlighet på arbetets marknad”.

En studie av Hedberg (2005, s. 30) visar att yngre personer är mer mobilt villiga än äldre personer. Hedberg (2005, s. 37) visar också att högutbildade pendlar över längre avstånd än lågutbildade samt att det finns skillnader i mäns och kvinnors rörlighet på den lokala arbetsmarknaden. Storleken på en lokal arbetsmarknad skiftar eftersom begreppet bygger på hur pendlingsmöjligheterna ser ut inom regionen. Dessa skillnader mellan mäns och kvinnors rörlighet på denna arbetsmarknad var att män väljer att pendla till närliggande orter, medan kvinnor i stället väljer att röra sig inom arbetsmarknaden genom att exempelvis byta arbetsuppgifter. Viljan att flytta har minskat, men denna tendens skulle kunna hänga samman med en ökad villighet att pendla. Avståndet som en individ är villig att resa har ökat (Hedberg, 2005, s. 37).

Mythen (2005, s. 139) har studerat Becks teorier om risksamhället och individualisering i förhållande till de mönster som idag går att se på sysselsättning. Han menar att individualisering ständigt genererar personlig osäkerhet och ett reflexivt beslutsfattande. Individualiseringen har även lett till att alla människor måste bli mer flexibla i sina arbeten. Denna flexibilitet leder i sin tur till en ökad svårighet att både förvärva och behålla en anställning. Det moderna samhället kräver idag att de anställda ska vara anpassningsbara och öppna för förändring på den ständigt skiftande arbetsmarknaden. Denna flexibilitet är enligt Mythen (2005, s. 139) orsaken till att det är allt mer vanligt med deltidsanställningar och eget företagande.

Nyysölä (1997, s. 3) har studerat unga människors attityder till flexibilitet på arbetsmarknaden. Begreppet flexibilitet innefattar i detta fall löner, arbetstider, deltidsarbete, eget företagande, mobilitet inom landet, mobilitet utom landet samt att arbeta svart. Nyysölä (1997, s. 4) menar att förändringar i den sociala strukturen, arbetsmarknadens ekonomi samt individualiseringen har förändrat unga människors livsstilar. Dessa förändringar har påverkat både utbildning och möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Övergången från utbildning till arbetsmarknaden har förändrats och det ställs högre krav på flexibilitet hos yngre människor efter att de har slutfört sin utbildning.

Frågan om hur individens flexibilitet och mobilitet påverkar och påverkas av arbetsmarknaden tas upp i en rapport från arbetslivsinstitutet. von Otter (2003, s. 34) menar att det måste finnas en balans mellan flexibilitet och trygghet. De länder som har haft en hög arbetsmarknadsflexibilitet har också visat stor ekonomisk tillväxt, medan flera europeiska länder har haft en betydligt sämre utveckling till följd av de trygghetsregler som försvårar för denna typ av utveckling. von Otter pekar på två huvudfaktorer när det handlar om hur öppna människor är för arbetsmarknadsmässig rörlighet. Den ena är trygghetssystemens grad av generositet, såsom Nyysölä (1997, s. 13) beskriver, och den andra är förväntningar och möjligheter att få ett nytt jobb snabbt. I länder som har en låg anställningstrygghet men en mycket hög rörlighet på arbetsmarknaden, exempelvis Danmark, upplever befolkningen en högre trygghet än exempelvis i Sverige, där normen fortfarande är den långvariga fasta anställningsformen. Detta kan bero på att en arbetsmarknad med hög rörlighet kan erbjuda fler jobb vid samma tillfälle vilket ger en ökad chans att hitta det jobb som eftersträvas. Vid

en låg rörlighet blir i stället resultatet det motsatta. Färre arbetstillfällen erbjuds och möjligheten att byta eller få ett jobb minskar (von Otter, 2003, s. 35).

Åtgärder

De behov som Sverige idag har av mer rörlig arbetskraft kan idag inte tillgodoses på ett tillfredställande sätt. Därför är det viktigt med åtgärder som främjar arbetsmarknadsutvidgning såsom förbättrade pendlingsmöjligheter och möjligheter att byta bostad. Det är också viktigt att öka samarbetet mellan de olika arbetsförmedlingarna samt att vidga den lokala annonsmarknaden för lokala jobb (von Otter, 2003, s. 97). De åtgärder som AMS föreslår går inom samma linje som von Otter tidigare föreslagit och innebär att bidragen och det ekonomiska stödet vid pendling, långdistansarbete och dubbel bosättning bör förstärkas (Hedberg, 2005, s. 35).

Ett annat förslag för att öka rörligheten på arbetsmarknaden är enligt Hedberg (2005, s. 35) att förändra reglerna för arbetslösersättning. Om högre krav ställs på att de arbetslösa ska anpassa sig till de behov som finns på arbetsmarknaden samt en tidsbegränsning av den ersättning som ges skulle de arbetslösas sökområde utvidgas. Personer som får en lägre form av ekonomisk ersättning, såsom socialbidrag, visar redan idag en högre tendens att flytta än de som erhåller arbetslösersättning.

Nyssölås (1997, s. 13) undersökning visar att unga människors attityder till flexibilitet på arbetsmarknaden skiftar beroende av vilka fördelar de har som arbetslös, exempelvis genom olika bidrag. De som hade färre fördelar var mest flexibla medan de med fler fördelar hade mer negativa attityder gentemot flexibilitet på arbetsmarknaden.

Ålder

Det tredje temat belyser ålderns betydelse för möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden. Den ålderskategori som denna uppsats fokuserar på är yngre människor. Hur de begränsas och gynnas av sin ålder och om några specifika krav ställs på dem till följd av detsamma.

Stojanovic (2001, s. 36-37) menar att unga människor har en högre tendens att bli arbetslösa än äldre. Detta beror delvis på att många blir arbetslösa då de har slutfört någon utbildning

och lämnar skolan. De hamnar då i ett gränsland mellan utbildning och arbetslivet, vilket är en svårare situation än den arbetslöshet som äldre drabbas av eftersom äldre människor redan är integrerade i ett ekonomiskt och socialt sammanhang, som yngre individer ännu inte ingår i. Många yngre människor rör sig horisontellt mellan olika jobb, det vill säga att de förflyttar sig mellan likartade tidsbegränsade arbeten, då det krävs arbetslivserfarenhet för att få ett bättre jobb. Yngre står idag utanför arbetsmarknaden och måste anpassa sig efter de krav som ställs.

Resultat och analys

Jag kommer här att presentera resultatet av de sex intervjuer som ingår i denna studie. Avsnittet inleds med en presentation av respondenterna, därefter kommer respondenternas berättelser att tematiseras med olika teman som är av intresse för att besvara undersökningens syfte och frågeställningar att presenteras. Jag kommer också att analysera de olika teman som tas upp utifrån resultatet och koppla dessa till tidigare forskning och den teoretiska referensram som beskrivits i föregående avsnitt. I denna presentation kommer respondenternas examina inte preciseras utan beteendevetenskapliga programmet, beteendevetenskapliga programmet inriktning mot social omsorg, missbrukarvårdsprogrammet och välfärdsarbete med inriktning mot rehabilitering kategoriseras som en *beteendevetenskaplig examen*. Datavetenskapliga programmet, energiteknik, byggnadsingenjör och miljöteknik kategoriseras som en *teknisk examen*. Medan ekonomiprogrammet och internationella marknadsföringsprogrammet kategoriseras som en *ekonomisk examen*. Samtliga respondenter var mellan 25-28 år vid intervjutillfället. Anledningen till att inte använda mer detaljerade uppgifter i presentationerna är att skydda respondenternas anonymitet.

Presentation av respondenterna

Respondent 1 är en kvinna som har en beteendevetenskaplig examen. Efter examen har hon jobbat som biträdande områdeschef inom omsorgen, och som lärare vid högskolan. Därefter fick hon jobb som lärare på gymnasienivå. Hon är sambo men har inga barn. Hon bor i ett litet samhälle och pendlar till det jobb som hon har nu som lärare.

Hon trivs mycket bra på det jobb hon nu har. Trots att hon inte har lärarexamen är just lärare som hon vill fortsätta att arbeta som och hon funderar på att komplettera sin utbildning till att bli lärare senare i livet. Hennes nuvarande arbete som lärare tror hon att hon fick dels på grund av tidigare erfarenheter som lärare på högskolan, men också på grund av att det är brist på lärare med kompetens för att undervisa inom detta ämne. Hon anser att hon har studerat väldigt mycket, både före sina högskolestudier och efter avlagd examen. Hon anser att det är mycket viktigt med kontakter för att få ett jobb. De anställningar som hon fick direkt efter examen var alla ett resultat av de kontakter hon hade sedan tidigare. Hennes första anställning var ett semestervikariat som kunde knytas direkt till den praktik hon hade

haft i utbildningen. Även hennes andra och tredje anställning på högskolan var tidsbegränsad och erbjöds henne som en följd av de kontakter hon skaffat sig under studietiden. Hon känner sig tvungen att pendla då hon bor i ett litet samhälle där hon inte har möjlighet att få ett jobb som motsvarar hennes utbildning. Även under studietiden pendlade hon och tycker inte att detta är något problem, däremot är hon inte beredd att flytta. För respondenten var det intresset för ämnet som styrde hennes val av utbildning, men att hon valde att studera på högskolan berodde på att hon trodde att det skulle leda till ett bättre jobb. Respondenten ser positivt på sin yrkesmässiga framtid, hon anser att hon har haft mycket tur, men att kontakter har större betydelse än en bra utbildning. Hon tror också att ålder kan ha betydelse på grund av att hon har upplevt att många vill ha in yngre personer i arbetsgrupperna.

Respondent 2 är en kvinna som har en beteendevetenskaplig examen. Hon är ensamstående och bor och jobbar i samma stad. Hon började söka jobb på sommaren efter examen genom att skicka ut ansökningar men fick inte komma på några intervjuer. Hon hade då ett vikariat inom livsmedelsbranschen och när det vikariatet gick ut fick hon ett annat jobb inom samma bransch. Hon sökte inte så många jobb under den perioden eftersom hon själv kände att hon ville ta det lugnt ett tag. Hon jobbade då extra inom omsorgen. Under hösten 2005 har hon bott utomlands och i januari 2006 började hon söka jobb på allvar, samtidigt som hon har tre olika extrajobb.

Hon tycker inte att det blev som hon ville men ser ändå utfallet som någonting positivt då hon nu har fått prova på olika arbeten som hon annars aldrig hade provat på. Sedan årsskiftet har hon sökt 80-90 jobb. Dessa jobb har hon sökt via annonser i tidningar och på Internet. De jobb hon har idag har hon fått genom att själv ta kontakt med arbetsgivaren samt genom personliga kontakter. Respondenten har ingen erfarenhet av att pendla, men flyttade till sin nuvarande bostadsort från en långväga ort för studierna. Hon känner att hon inte vill lägga ner tid på att pendla. Hon är positiv till att flytta inom den närmaste omgivningen, det vill säga omkringliggande län, och ser en sådan flytt som en vinst gentemot att pendla. Hon valde den utbildning hon slutfört utifrån det intresse hon har för människor. Hon utgick även från den information som hon fick från arbetsförmedlingen som visade att det var goda chanser att få jobb efter avslutade studier inom området. Hon tror att chanserna att få jobb är goda idag, under förutsättning att hon "får in en fot någonstans" inom detta område på arbetsmarknaden. Respondenten har upplevt sin ålder som ett stort hinder då hon har sökt kvalificerade jobb eftersom dessa arbetsgivare ofta efterfrågar arbetskraft med en ålder på

minst 25 år. Hon tror att detta är anledningen till att hon har haft svårt att få komma till en intervju.

Respondent 3 är en man som har en ekonomisk examen. Han är sambo och bor och jobbar i samma stad. Nu har han arbete på ett stort företag på ekonomiavdelningen. Efter examen läste han lite strökurser för att ha något att göra. Då sökte han, för utbildningen relevanta jobb, genom att leta på arbetsförmedlingens hemsida samt olika företagshemsidor på Internet och var på några intervjuer utan att det gav något resultat. Till slut sökte han ett jobb via annons som lagerarbetare, eftersom han kände att han inte ville vara arbetslös. Det jobbet fick han och han jobbar idag kvar på samma företag men han blev för några månader sedan uppflyttad till ekonomiavdelningen.

Respondenten anser att det är bra att han har jobb, trots att det han arbetar med nu inte är vad han vill göra. Han tycker att han får vara nöjd med det han har och känner sig osäker på om han kommer att få det jobb han vill ha. Han anser att det är ett hårt klimat på arbetsmarknaden och mycket svårt att få jobb. Han tycker att han är överkvalificerad för det jobb som han har nu och tänker söka andra jobb då han har byggt på sig lite erfarenheter. Respondenten tycker inte att han har så mycket möjligheter att förändra sin situation på arbetsmarknaden eftersom han inte har haft någon erfarenhet från ekonomiyrket. Han har fått uppfattningen av att man inte får jobb om man inte har erfarenhet. Han tror att hans chanser att få ett annat jobb har ökat nu sedan han blev uppflyttad till ekonomiavdelningen. Respondenten pendlade då han studerade och tycker att det känns bra att bo och arbeta på samma ort. Han vill inte gärna pendla, men kan tänka sig att pendla dit det finns bra förbindelser under förutsättning att det är ett bra jobb. Han tror att han i så fall skulle förlora ekonomiskt på en sådan lösning. Han vill inte flytta eftersom han inte vill förlora sin umgängeskrets och närheten till familjen.

Respondent 4 är en kvinna som har en ekonomisk examen. Hon är sambo och pendlar till sitt arbete som annonsförsäljare på en tidning. Hennes första jobb efter examen var på högskolan. Efter det fick hon jobb på ett företag och jobbade där med annonsförsäljning. Det jobb hon har idag sökte hon via annons. Hon har hela tiden sett till att hålla sig sysselsatt då hon varit mellan olika arbeten, genom att ta små ströjobb.

Respondenten började söka jobb ungefär ett år innan examen genom att leta på arbetsförmedlingens hemsida, olika jobbsajter på Internet samt genom att skicka sitt CV till olika företag som hon tyckte verkade vara intressanta att jobba på. Hon är inte helt nöjd med de arbetsuppgifter som hon har idag och anser att hon är överkvalificerad för det jobb hon har. Hon tror dock att det kommer att bli bättre. Hon tycker att hon har haft låga krav på jobb och är nöjd med att hon i alla fall jobbar inom det område som hon är utbildad för. Hon tror att det jobb hon har nu kommer vara en viktig referens nästa gång hon söker jobb. Hon ser sitt nuvarande arbete som en möjlighet att skaffa sig kontakter och erfarenheter.

Respondenten berättar att det geografiska läget har betydelse för vart hon söker jobb. Då hon söker nästa jobb vill hon gärna ha något som ligger på den ort där hon bor. Hon är i så fall beredd att ta ett sämre jobb än det hon har nu. Hon vill inte pendla i det fall hon bildar familj i framtiden.

Respondent 5 är en kvinna som har en ekonomisk examen. Hon är sambo med en man som veckopendlar och hon pendlar själv dagligen. Hennes första arbete var på ett företag där hon haft sommarjobb under studietiden, ett vikariat. Därefter var hon arbetslös i några veckor innan hon fick ett nytt vikariat på ett stort företag. Genom det vikariatet fick hon sedan ett annat vikariat som inköpsassistent på samma företag, där hon jobbar nu.

Respondenten började söka jobb genom annonser i tidningar och arbetsförmedlingens sidor på Internet. Hon är inte nöjd med sin situation nu, hon anser att hon är överkvalificerad för de arbetsuppgifter hon har och skulle vilja få ett mer kvalificerat jobb. Hon anser att arbetsmarknaden ser ut på ett sånt sätt att man inte kan få ett kvalificerat jobb på en gång utan måste jobba som assistent först för att sedan komma vidare till ett bättre jobb. Hon tycker att det är besvärligt att varken hon eller hennes sambo jobbar där de bor. Hon anser att arbetet och pendlingen dit leder till att hennes fritid inte fungerar. Hon pendlar hellre än att hon blir arbetslös men kan också tänka sig att flytta till en större ort om hon får ett bra och relevant jobb där, inte annars. Eftersom hon inte har fast jobb så går inte det. Hon menar att jobbet inte är allt, hon vill hellre ha ett vanligt liv och känner inte att det finns något som hon vill ge upp eller göra avkall på för att få ett bra jobb. Hon känner också att hon som ung nyutexaminerad civilekonom inte blev tagen på allvar. Hon tror att de tyckte att hon var för ung och saknade erfarenhet. Hon ser ändå positivt på sin framtid och hoppas att hon ska kunna avancera inom företaget, eventuellt få ett bättre och mer kvalificerat jobb.

Respondent 6 är en man som har en beteendevetenskaplig examen och bor med sin sambo och ett barn. Han pendlar till arbetet. Sedan han tog examen har han jobbat inom arbetsmarknadsstyrelsen med olika uppdrag. Just nu jobbar han som arbetsförmedlare på arbetsförmedlingen.

Respondenten började söka jobb under sista terminen av utbildningen. Han kände att det var viktigt att komma igång att söka jobb innan sommaren, eftersom jobsökandet annars skulle avstanna till efter sommaren. Han använde sig då av Internet för att få tag på kontaktpersoner/chefer på olika arbetsplatser. Respondentens far som arbetar i samma bransch, där respondenten nu arbetar, hjälpte också till med telefonnummer. Därefter ringde han och skickade ut intresseanmälan och CV. Han tog kontakter där han kände att han ville jobba. Respondenten har hela tiden haft samma arbetsgivare men har jobbat med olika uppdrag. Det nuvarande jobbet sökte han via brev. Han tror att han fick det för att han hade erfarenhet, var man och han tror att hans ålder var till fördel. Han har pendlat både när han studerade och nu när han jobbar. Han tycker inte att det är några problem att pendla, men vill inte flytta. Han bor med sin son och sin sambo och kan tänka sig att pendla en timme till jobbet om det är vad som krävs av honom. Han kan dock inte tänka sig att göra något avkall på familjelivet genom att vara borta hela veckor, veckopendla.

Tematisering av berättelserna

I detta avsnitt kommer de olika berättelserna som respondenterna har återgivit att tematiseras. Dessa teman kommer att presenteras med hjälp av olika citat som är tagna ur intervjumaterialet och sedan kopplas samman med denna studies teoretiska referensram samt den forskning som beskrivits i föregående kapitel. På de ställen där antal anges avses inte att ange representation utan vilket underlag som tolkningen bygger på.

Situation på arbetsmarknaden

En vanlig uppfattning hos respondenterna är att de anser sig vara antingen överkvalificerade eller att de inte har rätt utbildning för det jobb som de har nu. Dock tycker de flesta att utbildningarna i dessa fall ofta var relevanta för anställningen, som de kanske inte hade fått utan utbildning. Flera av respondenterna säger att de ser sin nuvarande anställning som ett steg på vägen till ett mer kvalificerat arbete.

Respondent 4 menar att hon är överkvalificerad för det arbete som hon har nu.

Arbetsuppgifterna upplevs inte som helt tillfredställande och hon tycker sig ha haft låga krav men är nöjd med att hon jobbar inom det område som hon är utbildad för. Hon ser detta jobb som en möjlighet att nå ett bättre mer kvalificerat arbete:

”jag kommer få börja på den här nivån som säljare eller nånting och sen så kommer jag, alltså lära mig dom olika hantverken, om man säger, för mitt jobb och sen med erfarenhet och med åren så kanske man kommer kunna komma in mer på det som utbildningen egentligen är avsedd för. Att kunna styra över olika människor som gör sånt som jag gör nu.”

Det som respondent 4 reflekterar över är genomgående för de flesta respondenterna. Trots en utbildning som kvalificerar för en viss typ av tjänst är det viktigt med erfarenheter för att få denna typ av tjänst och dessa erfarenheter fås genom att ta arbeten som individen egentligen är överkvalificerad för. Det är dock viktigt att erfarenheterna ligger inom det område som individen har för avsikt att arbeta inom. Respondent 3 beskriver sin situation:

”dom vill ha nån som har jobb, eller som har erfarenhet från ekonomi och så. Och får man inge jobb så får man ju inge erfarenhet heller. Men så, nu när man har fått jobb på ekonomiavdelningen då är det ju ett klart plus när man söker vidare nån gång i framtiden.”

Respondent 5 uttrycker en besvikelse över utbildningen och betonar att de kurser som ges inom programmet inte stämmer överens med de jobb som hon har möjlighet att få efter att hon har tagit examen. Hon menar att kurserna syftar till ett mer kvalificerat arbete än det som hon upplever att hon har möjlighet att få efter avslutade studier:

”Jag skulle vilja ha ett mer kvalificerat jobb, där jag får arbeta med det som jag faktiskt är utbildad till”

Arbetsmarknadsläget, det vill säga hur stor tillgång och efterfrågan det är av just den yrkesgruppen på arbetsmarknaden, beskrivs också som en viktig faktor då det handlar om att få ett kvalificerat jobb. Flera av respondenterna uttrycker svårigheter i att få jobb som matchar utbildningen över huvud taget.

Resultatet visar att de flesta av respondenterna ett och ett halvt till två år efter att de tog ut sin examen har ett yrke som de själva inte anser motsvarar utbildningen. Tre av respondenterna som har fått anställning inom det område som de har utbildat sig för anser sig vara överkvalificerade och gemensamt för dem är att de ser detta som en naturlig väg till ett bättre arbete i framtiden.

Detta visar att en utbildning inte automatiskt leder till den tjänst som den är avsedd att göra, utan individen måste trots utbildning börja längst ner i företaget för att arbeta sig upp. Detta kan kopplas till Beck (1998) som beskriver den så kallade utbildningsexpansionen. I och med individualiseringen kan allt fler utbilda sig. Eftersom alla numera kan skaffa sig en högskoleutbildning, och då konkurrensen ökar tvingas man ta arbeten som man är överkvalificerad för. Trots att utbildningsprogrammet kvalificerar till en viss typ av tjänst finns det nu så många högskoleutbildade att även de lägre tjänsterna kan tillsättas med individer som har en utbildning.

Strategier

Detta tema syftar till att beskriva de strategier som respondenterna har använt sig av för att få ett arbete. Dessa strategier kommer att beskrivas med tre underteman. Det första tar upp respondenternas resonemang utifrån möjligheter att få arbete då de valde utbildning. Den andra kategorin belyser hur respondenterna har gått tillväga vid det konkreta arbetssökandet, medan den tredje kategorin inriktas mot respondenternas kontaktnätverk. Vilken betydelse det har haft för dem, hur de har använt sig av det och vilka typ av nätverk som har betydelse för att få en anställning.

Vid val av utbildning

Respondenterna gjorde sina val av utbildning vid olika tillfällen. En gemensam nämnare är att det fanns ett personligt intresse för själva ämnet som programnamnen antyder innan studierna påbörjats.

I två av fallen fanns även tankar på jobb efter avslutade studier med vid valet av utbildning. Hälften av respondenterna har under studietiden haft kontakt med arbetsgivare som de sedan har fått anställning hos. Dessa kontakter har rört sig om praktik under utbildningen, ideellt engagemang inom högskolans regi samt sommarjobb hos den framtida arbetsgivaren innan avlagd examen.

Vid val av utbildningsväg har respondenterna drivits av sina egna individuella intressen för utbildningsämnet. Vissa har under lång tid vetat vad de skulle utbilda sig till. Andra bestämde sig senare. Några respondenter tog även hänsyn till arbetsmarknadsläget då de började studera. Respondent 2 beskriver detta:

”Jag var ju på arbetsförmedlingen lite innan och kollade och det var ju jättegoda chanser med tanke på att det är många som går i pension och så där”

Alla respondenter i studien meddelar att de har gjort valet att studera för att förbättra sina egna möjligheter på arbetsmarknaden. För att förbättra sina chanser på arbetsmarknaden ytterligare har några av studenterna redan under studietiden gjort valet att engagera sig i olika projekt som kan kopplas till arbetslivet, såsom högskolans arbetsmarknadsdager. Även detta stämmer in på Becks (1998) individualiseringsteori. Respondenterna i studien har alla gjort individuella val både då de valde utbildningsprogram på högskolan men också under tiden som de studerade. De är medvetna om att de val de gör och har gjort påverkar deras chanser på arbetsmarknaden. Framför allt de kontakter som knutits under utbildningstiden.

För att söka jobb

Ingen av respondenterna är intresserade av att påbörja studier åter igen för att nå ett annat yrke, några kan dock tänka sig vidare utbildning såsom kompetensutveckling inom det område där de arbetar idag. En av respondenterna har kunskaper, men saknar behörighet inom sitt arbete, varför hon kan tänka sig att läsa in denna behörighet någon gång i framtiden.

Någonting som för flera av respondenterna har varit effektivt är att ringa till en tänkbar arbetsgivare, presentera sig själv och fråga om de är intresserade av ny personal. I flera fall har detta lett till en intervju som senare har lett till ett jobb. Respondent 6 beskriver denna process:

”Jag använde mig av Internet för att få tag på kontaktpersoner/chefer... på olika arbetsplatser... fick tag på telefonnummer och började ringa och skicka ut min intresseanmälan... CV. Det var många nej och sen blev det ett kanske och sen ledde det till ett ja.”

Internet är det verktyg som alla respondenter i studien har använt sig av i sitt jobsökande, på olika sätt. Många har sökt efter annonser på arbetsförmedlingens hemsida men också genom att leta efter annonser i olika tidningar. Internet används också för att hitta intressanta företag och deras hemsidor. Några av respondenterna har idag arbeten som de har sökt via annons, och sedan fått. Medan andra har fått jobb med hjälp av sitt kontaktnätverk.

Några av respondenterna har kontaktat arbetsförmedlingen då de har varit arbetslösa under vissa perioder. Dels för att få hjälp att hitta ett jobb och dels för att få a-kassa. Respondent 1 är kritisk till arbetsförmedlingens metoder. Framför allt att möjligheten att få a-kassa är beroende av att man måste söka ett visst antal jobb. Hon anser att arbetsförmedlingen fungerar som en kontrollerande verksamhet och inte hjälper till. Också respondent 5 har negativa erfarenheter från arbetsförmedlingen:

”När jag var inskriven på arbetsförmedlingen i 6 veckor, då fick jag en ungdomshandläggare som sa att det kan vara bra att läsa på högskolan och då sa jag att det har jag faktiskt gjort i snart fem år, /.../ Så där fick jag inte nån direkt hjälp /.../ dom har ju inte strategier för att ta hand om akademiker.”

Respondent 3 säger att han tror att arbetsförmedlingen inte förmedlar speciellt mycket akademikerjobb över huvud taget utan han upplever att söka jobb det snarare är en enmansshow som han måste klara av själv.

I likhet med Try (2005) var den vanligaste strategin för att söka jobb även i denna undersökning, att svara direkt på annonser. Detta var något som alla respondenter i studien hade gjort, och fortfarande gör då de söker jobb.

Några av respondenterna hade varit i kontakt med arbetsförmedlingen i samband med att de sökte jobb, men upplevt att arbetsförmedlingen inte har strategier för att ta hand om akademiker eller att akademikerjobb inte förmedlas via arbetsförmedlingen. Detta kan kopplas till den tidigare forskning som uttrycker att arbetsförmedlingen endast kontaktas då individen har extrema svårigheter att få jobb, eftersom den allmänna uppfattningen ligger i att arbetsförmedlingen inte kan förmedla de jobb som dessa respondenter är intresserade av (Try, 2005). Arbetsförmedlingen kontaktas dock ändå på grund av de regler och restriktioner

som säger att för att en individ ska få a-kassa så måste hon vara inskriven på arbetsförmedlingen och söka ett visst antal jobb. Detta resultat tolkas som att det finns ett svagt förtroende hos yngre akademiker för arbetsförmedlingen som ett redskap för att få ett arbete.

Kontaktnätverkets betydelse

För flera av respondenterna har kontaktnätverket haft en avgörande betydelse för att de har fått ett visst jobb. Respondent 1 berättar:

”jag tror att även om man har en bra utbildning så behöver man även kontakter för att nå dit man vill”

Några av respondenterna berättar att de har fått sina första anställningar via kontakter som någon i deras familj hade förmedlat. Några har avancerat inom det företag som de tidigare hade haft en annan tjänst hos. Andra kontakter som har visat sig spela roll för att få jobb, är de som respondenterna fått genom den praktik de haft genom skolan i utbildningen.

Alla respondenter i studien har vid ett eller flera tillfällen fått användning av sitt sociala kontaktnätverk på ett eller annat sätt. Två av dem har fått hjälp med kontakter från släktingar, resterande har använt sitt eget kontaktnätverk som de har byggt upp under studietiden eller från anställningar som de har haft för att kunna komma vidare inom företaget och själv avancera till högre positioner.

De som har haft anställningar efter studietiden på högskolan med olika uppdrag har uteslutande fått dessa genom kontakter. Hälften av respondenterna har inte haft praktik i sin utbildning och dessa efterfrågar just praktik. Av den andra hälften, som har haft praktik är det dock endast respondent 1 som kan berätta att hennes praktikplats har lett till förbättrade utsikter på arbetsmarknaden då den gav henne sommarjobb som biträdande områdeschef inom omsorgen.

Respondenterna talar här om två olika typer av nätverk. Det ena är det kontaktnätverk som de har via familj och vänner. Detta nätverk nämns inte som en hjälp i stor utsträckning, utan fungerar till stor del som en stödjande och uppmuntrande funktion. Hos två av respondenterna fungerade detta nätverk som en hjälp in i arbetslivet vid den första

anställningen. Den andra typen av kontaktnätverk som respondenterna tar upp är det som respondenten själv har skaffat sig på olika arbetsplatser. Det är detta kontaktnätverk som respondenterna har haft störst nytta av då de har fått ett nytt jobb, och framför allt då de har avancerat inom ett företag.

Alla respondenter i undersökningen har använt sig av sitt kontaktnätverk vid olika tillfällen då de har sökt jobb. De som har ett nätverk inom familjen använder sig av detta då de söker jobb. Dock visar resultatet i denna undersökning i motsats till Lindsay, Grieg och McQuaid (2005) att trots att respondenterna är unga och ibland aldrig har haft fast anställning så har de fortfarande möjligheter att använda sig av nätverk för att få en anställning. Dessa nätverk yttrar sig i stället för ärvda kontakter inom familjen, som kontakter från tidigare arbetsgivare. Flera av respondenterna beskriver detta genom att berätta om sina erfarenheter av att avancera inom det företag där de arbetar. Att snarare kontakter med företag används än de kontakter som familjen kan erbjuda är något som även Lindsay, Grieg och McQuaid (2005) funnit i sin undersökning.

Rumslig mobilitet

Att flytta eller pendla för att få ett jobb är något som alla respondenter i denna studie har reflekterat över. Alla har gjort olika val, utifrån deras egna sociala situation då det handlar om att flytta eller pendla. Många av respondenterna berättar att de har pendlat under utbildningen men har olika åsikter om de vill och har möjlighet att pendla eller flytta i arbetslivet.

Två av respondenterna har jobb på samma ort som de bor på. Respondent 4 berättar att han pendlade då han studerade men tycker att det känns bra att jobba på samma ort som han bor. Han kan tänka sig att pendla dit det finns bra förbindelser, men tror att han i så fall förlorar ekonomiskt på en sådan lösning. Han vill inte flytta då han förlorar sin umgängeskrets och närheten till familjen. Han menar att både pendla och flytta tar tid och ork. Respondent 2 berättar i stället:

”Jag vill ju inte bo för lång ifrån jobbet jag tycker ju inte att livet är värt att slänga bort på att pendla, och sitta sådär flera timmar om dagen då kan man göra bättre saker. Så ja då ser jag det som en vinst om man flyttar.”

Fyra av de sex respondenterna pendlar till sina arbetsplatser. Ingen av de som bor och arbetar på samma ort har flyttat till denna ort efter avklarade studier. Detta kan dock bero på att undersökningens urval framför allt har riktats mot de som efter examen har stannat kvar i Mälardalsområdet. Två av respondenterna pendlade i studierna och de pendlar även nu till sina jobb. Respondent 1 bor i ett litet samhälle och menar att hennes önskan att bo kvar där förutsätter att hon måste pendla för att kunna ha ett arbete som är relevant för henne. Respondent 6 har inga problem med att pendla utan tycker att det fungerar väldigt bra. Han är inte beredd att flytta.

Respondent 4 och respondent 5 pendlar i arbetet och båda är negativt inställda till denna lösning. Respondent 4 berättar att det geografiska läget har betydelse för vart hon söker jobb. Då hon söker nästa jobb vill hon gärna ha något som ligger på den ort där hon bor. Hon tror inte att hon kommer flytta till den ort där hon jobbar nu för att hon har jobb här. Hon säger att hon kan flytta om hon exempelvis skulle bli uppsagd och inte kan få något annat jobb. Hon tycker inte om att pendla, hon känner sig stressad över att hon inte hinner med att göra så mycket på fritiden som hon skulle vilja. Hon tror dock att hon kommer att vänja sig vid att pendla. Respondent 5 berättar:

”jag tycker inte att pendling är nåt att rekommendera men om man har att välja på mellan att bli arbetslös så det är klart man ska pendla.”

Hon berättar också att det som hindrar henne från att flytta idag är att hon inte har ett fast jobb på den ort där hon arbetar och att det uppstår svårigheter och problem med att skaffa en bostad då hon inte har fast anställning. Under förutsättning att hon får en bostad kan hon annars tänka sig att flytta.

Denna undersöknings resultat visar att respondenterna är förhållandevis mobila. Endast två av respondenterna bor och arbetar på samma ort. Detta resultat kan kopplas till Mythens (2005) forskning om att människor måste vara flexibla i sina arbeten. Det stämmer också överens med både Beck (1996) och Bäck-Wiklunds (2003) teorier som handlar om att människor idag måste vara mobila för att kunna få en plats på arbetsmarknaden. Flera av respondenterna menar att om de skulle stå utan arbete och pendling är vad som krävs för att få ett jobb, så väljer de att pendla hellre än att gå arbetslösa. Också detta stämmer överens med Becks (1996) individualiseringsteori angående välfärdssystemet. För att kunna ta del av

detta krävs och förutsätts delaktighet i förvärvslivet på ett eller annat sätt. Respondenterna uttrycker en stark ovilja mot att bli arbetslösa.

Enligt Bäck-Wiklund (2003) ses ett tryggt jobb som en möjlighet att komma in i samhället och möjligheten att skapa sig en framtid. Ingen av de respondenter som har ett tillfälligt jobb har barn. Bäck Wiklund (2003) beskriver att de krav som ställs på mobilitet och flexibilitet på arbetsmarknaden leder till en negativ utveckling av familjebildningar. Även exempel på detta går att finna i undersökningens material. En av respondenterna uttrycker att hon vill ha barn och bilda familj, dock vill hon i så fall inte pendla utan tar hellre ett sämre jobb än det hon har nu så länge hon kan få bo och arbeta på samma ort. En annan respondent har en sambo som veckopendlar samtidigt som hon själv dagligen pendlar till sitt arbete. Denna lösning ger varken tid eller ork att bilda familj, eller att ens leva sitt liv tillsammans med sin sambo.

Två av respondenterna är villiga att flytta för att få ett bättre jobb. Det går inte att utläsa om dessa personer i dagsläget har mindre fördelar i sin livssituation än de övriga såsom Nyssölä (1997) hävdar.

Relationen arbete – fritid – familj

Ett flertal av respondenterna i undersökningen pendlar till sina jobb. Detta visade sig påverka både respondentens fritid och dennes familjeliv och/eller viljan att bilda familj. Även de som inte pendlade upplevde att deras fritid i och med nuvarande arbete har blivit lidande i förhållande till hur det var då de studerade.

Respondent 2 tycker att hennes nuvarande situation är stressig och känns instabil. Hon vill kunna planera sin fritid, men det fungerar inte med tre olika extrajobb. Hon berättar att hon aldrig vet när eller var hon får jobba. Hon är beredd att flytta för ett jobb men är inte villig att flytta så långt för ett arbete att hon tappar kontakten med sina vänner.

Respondent 5 pendlar dagligen till och från sitt arbete samtidigt som hennes sambo veckopendlar till en ort i Norrland. Hon tycker att det är besvärligt att varken hon eller hennes sambo jobbar där de bor. Hon tycker inte att hennes fritid fungerar på grund av arbetet och pendlingen:

”Det fungerar inte så jättebra, inte just nu utan när jag kommer hem från jobbet så är jag mest slö och trött och hamnar i soffan, så det jag försöker att ändra på är att lyckas komma iväg och träna nån gång ibland /.../ jag skulle vilja ha lite mera kvalitetsfritid och inte åka tåg så mycket på min fritid.”

Även respondent 6 skulle vilja ägna sig mer åt sin fritid och tror att detta kommer att bli lättare att göra nu till sommaren. Annars är det viktigt för honom att skilja på arbete och fritid, trots att han också berättar att han ofta tar med jobbet hem. Han bor nu med sin son och sin sambo och är inte beredd att göra avkall på familjelivet för ett jobb där han exempelvis skulle behöva veckopendla.

Respondent 4 tycker inte om att pendla, hon känner sig stressad över att hon inte hinner med att göra så mycket på fritiden som hon skulle vilja. Hon är beredd att göra avkall på ekonomin för att få ett bättre jobb, med bättre framtidsutsikter. I övrigt är hon snarare beredd att göra avkall på sitt jobb för att få en bättre fritid, för att för att vara nära sin familj. Hon berättar:

” Jag kan tänka mig om nåt år att kanske till och med välja ett lite sämre jobb för att få jobba i (respondentens bostadsort) om jag nu skaffar familj och sådär. Slippa resor och såna saker”

Respondent 3 är däremot beredd att till viss del göra avkall på sin fritid för ett mer kvalificerat jobb, det är något som han redan nu gör berättar han, då han har dragit ner på sina fritidsintressen eftersom det är så mycket övertid i jobbet för tillfället. Om relationen mellan arbete och fritid säger respondent 1 såhär:

”jag har ju ett delat liv så att säga med fritid och arbete. Men jag tror att de kompletterar varandra bra, för att jag har mitt arbete som jag tycker är kul och utvecklande och samtidigt har jag också något som gör mig avslappnad och som jag tycker är kul på fritiden.”

Det är framför allt de respondenter som pendlar till sina arbeten som upplever en viss tidsbrist och får en lidande fritid. Respondenterna framhåller att det är viktigt att kunna separera arbete och fritid, men att detta ibland är svårt då de pendlar.

Respondenterna i denna studie framhåller att de inte vill att pendlingen ska vara en permanent lösning eftersom det tar för lång tid och har för stor inverkan på den egna fritiden. Flera av respondenterna nämner också att de i framtiden vill bilda familj och skaffa barn och att detta är en orsak till att de vill få mer tid över genom att inte pendla. Hedberg (2005) talar om att unga människor är mer benägna och villiga att pendla än äldre. Hon menar också att individer som har utbildat sig är mer benägna att pendla än andra. Detta kan kopplas till respondenternas egna utsagor. De är unga och utbildade och anser att det sätt som finns för dem att komma in på arbetsmarknaden idag förutsätter att de är flexibla och beredda att acceptera att ta ett arbete på pendlingsavstånd, om det är vad som krävs för att de ska komma in på arbetsmarknaden. I framtiden vill de dock inte kompromissa med sin fritid då de väljer att bilda familj.

Ålder som hinder eller möjlighet

Respondenterna har olika uppfattningar om deras ålder har någon betydelse för möjligheten att få jobb. En av respondenterna berättar att hon får en positiv respons på sin unga ålder från sina kollegor men är osäker på om den hade någon betydelse för arbetsgivaren då hon fick anställningen, där hon tror att hennes tidigare erfarenheter hade en större betydelse.

Även respondent 4 och respondent 6 har fått en positiv respons på sin ålder. Respondent 4 ser sin ålder både som en fördel och som en nackdel. Som nackdel för att hon saknar den erfarenhet som ofta krävs för en anställning men som fördel då hon fick det jobb som hon har nu, då de efterfrågade en person som var ung och villig att arbeta. Respondent 6 berättar att då han sökte det jobb han har nu så efterfrågades specifikt en person som var ung och man. Han tror därför att hans ålder hade betydelse för att han fick jobbet.

En av respondenterna tror inte att hans ålder har någon betydelse för hans möjligheter att få arbete eller att få komma till anställningsintervju. Respondent 5 berättar att hon upplevde svårigheter som kunde kopplas till hennes ålder vid tidpunkten som hon tog examen:

”när jag började söka jobb då var jag 22, 23 och då färdig civilekonom och jag tror att jag blev inte riktigt tagen på allvar, som då rå ung, blond tjej som kom och sökte faktiskt riktigt kvalificerade jobb. Jag tror inte att det var till min, till nån nytta. För att dom tyckte att jag var ung, hade lite erfarenhet och så vidare.”

Likaså har respondent 2 upplevt sin ålder som ett stort problem då hon har sökt jobb. Hon berättar att det ibland känns som att hon började läsa lite för tidigt på sin utbildning. Nu när hon är över 25 tror hon att det kommer bli lättare att få jobb. Hon har sett det som ett stort hinder att missbrukarvården inte vill anställa personer som är under 25. Hon berättar om vad arbetsgivarna söker efter i annonserna:

”Ja för det är i många som det står att - vi ser helst sökande över 25, så att ja jag tror faktiskt att det har varit ett stort hinder, att dom inte ens har tagit kontakt, för jag menar jag har ju inte ens fått komma på en intervju.”

Hon tror att det är på grund av att hon har varit under 25 som hon inte har fått komma på någon intervju, att det beror hennes ålder kombinerat med att hon saknar erfarenhet. Hon tror också att hennes chanser att få jobb eller ens komma till en intervju hade ökat om hon inte hade varit kvinna.

Det råder delade meningar hos respondenterna om det är till fördel eller nackdel att som ung nyutexaminerad komma ut på arbetsmarknaden. De har själva fått mycket olika respons på sin ålder. Lindsay, Grieg och McQuaid (2005) menar att yngre akademiker och personer som tidigare aldrig har haft fast anställning har svårare att använda sig av det sociala nätverket då de söker jobb. Denna undersökning visade dock att även yngre människor kan använda sig av nätverk för att avancera inom ett och samma företag, detta är dock nätverk oftast som kan kopplas direkt till tidigare arbetsgivare.

De flesta anser att med en yngre ålder följer även mindre eller ingen erfarenhet och det är detta som upplevs vara det största problemet. För alla utom en av respondenterna som har haft stora svårigheter att komma på intervju just på grund av att de har efterfrågat äldre sökande, kan detta tolkas som att det egentligen inte är åldern utan bristen på erfarenhet som har störst betydelse.

Slutsatser och diskussion

I detta avsnitt kommer undersökningens frågeställningar att tas upp och kopplas till undersökningens resultatet och analys. De slutsatser som kan dras utifrån detta kommer att tas upp samt reflektioner kring uppsatsen som helhet.

Den första frågeställningen berörde vilka valsituationer yngre akademiker har ställts inför vid valet av utbildning. Denna undersökning visade att vid val av utbildning har just programnamnet betydelse. Respondenterna menade att detta kunde avspeglas i deras egna personliga intressen. Att börja studera var i allas fall ett medvetet val för att förbättra de egna möjligheterna på arbetsmarknaden. Även under studietiden har respondenterna haft olika val och agerat olika. Några har haft möjligheter till praktik i utbildningen, vilket leder till att de förvärvat kontakter, även om det varit upp till var och en om de vill upprätthålla dessa kontakter. Alla har haft möjligheter att engagera sig mer genom skolans arbetsmarknadsdagar exempelvis. Det har funnits en medvetenhet om att de val som har gjorts under studietiden påverkar chanserna på arbetsmarknaden. Också extrajobb och sommarjobb har visat sig ha en betydelsefull roll vid framtida anställningar.

Den andra frågeställningen rörde vilka strategier som unga akademiker använder sig av då de söker jobb, samt vilken betydelse det sociala kontaktnätverket hade i samma syfte. Det gick inte att se några uttalade strategier vid val av utbildning, utan intresset för utbildningsämnet var det som enligt respondenterna hade störst betydelse vid val av utbildning. Den vanligaste strategin för att söka arbete var att söka via annonser, men det som respondenterna har haft störst nytta av är de kontakter som de har erhållit via tidigare anställningar eller förvärvat under studietiden. En del av den tidigare forskningen visade att det sociala kontaktnätverket var av mindre betydelse för att få ett jobb, dock syftade denna forskning endast till det kontaktnätverk som familjen kunde bidra med. Respondenterna i denna studie talade om två olika nätverk. Familjen var det ena nätverket som till största delen hade en stödjande och uppmuntrande funktion. Det andra var det nätverk som tidigare och nuvarande arbetsplatser, arbetskamrater och chefer ingick. Respondenterna hade i flera fall haft en stor hjälp av det nätverk som de förvärvat på arbetsplatsen. Detta nätverk hade kunnat vara ännu större om alla respondenter hade haft praktik i sin utbildning. De som saknade praktik efterfrågade också detta i utbildningen. I och med att många av

respondenterna även uttrycker att de saknar tidigare erfarenheter då de söker jobb skulle praktik kunna vara en bra lösning. Det personliga nätverket utökas och de skulle även få en viss arbetslivserfarenhet som en bra referens då de söker arbete.

Den tredje frågeställningen rörde unga akademikers mobila vilja och upplevda möjligheter till mobilitet på arbetsmarknaden. Den rörde också hur yngre akademiker upplever sin nuvarande situation på arbetsmarknaden samt om de anser att deras ålder har haft betydelse då de söker jobb. Några respondenter anser att de är överkvalificerade för det arbete som de har nu. Alla respondenter har arbete, men flera känner sig osäkra i sina anställningar. De som känner att de är överkvalificerade har en positiv tro på att de med tiden ska få de erfarenheter som krävs för att de ska kunna få ett arbete som stämmer överens med den utbildning som de har genomfört.

För respondenterna var det viktigare att ha ett arbete än att vara arbetslös och detta ökar den mobila viljan hos dessa. Flera av respondenterna pendlar och alla har erfarenhet från pendling, antingen via studier eller för ett arbete. Trots att alla har en önskan om att bo och arbeta på samma ort, kan de tänka sig att pendla eller flytta om de blev arbetslösa, under förutsättning att detta skulle leda till ett arbete. Dock var några av respondenterna också beredda att ta ett arbete som inte motsvarade deras förväntningar på arbetsuppgifter eller lön för möjligheten att bo och arbeta på samma ort.

Ingen av studiens respondenter var egentligen beredd att göra avkall på sin fritid eller sina sociala relationer för ett bra arbete. Några av respondenterna som pendlade ansåg att de redan hade gjort avkall på en stor del av sin fritid för det arbete som de har nu.

De krav på mobilitet som arbetsmarknaden ställer på studiens respondenter kan kopplas till deras möjligheter och vilja till att skaffa familj. Endast en av respondenterna hade barn och de som var sambos upplevde krav på mobilitet och flexibilitet som ett hinder för att de ska kunna gå vidare i livet och bilda familj, då ingen är villig att i framtiden offra så stora delar av sin fritid.

Frågan om respondenten ansåg att dennes ålder hade betydelse för möjligheten att få arbete fick inget entydigt svar. Några av respondenterna såg sin ålder som något positivt, medan

andra såg den som något negativt. Gemensamt för alla var dock att de anser att i och med sin unga ålder saknade erfarenhet vilket ökar svårigheterna på arbetsmarknaden.

Alla studiens respondenter har gjort valet att studera nästan direkt efter att de slutförde sina gymnasiestudier. Därför har de ännu inte fått några kontakter på arbetsmarknaden utöver de som den närmsta familjen kan bidra med. De har heller inte haft barn under utbildningstiden, och i alla fall utom ett så har de fortfarande inte barn. Detta kan ha påverkat dem till att engagera sig mer i aktiviteter under utbildningstiden som leder till fler kontakter på arbetsmarknaden, vilka kan vara värdefulla efter avslutade studier.

Andra val som också kan knytas till denna studie är de val som respondenterna har gjort då de har sökt och tackat ja till ett arbete som de egentligen själva anser sig vara överkvalificerade för. Detta val har i de flesta fall gjorts för att komma vidare i karriären, få nya kontakter eller arbeta sig uppåt i ett och samma företag.

Det går att se Becks (1998) teori om individualisering i alla respondenternas berättelser. Kanske för att samhället vi lever i idag är individualiserat och intervjuerna var tänkta att avspegla respondenternas verklighet, vilket det förhoppningsvis också har gjort. Alla individer är idag utelämnade åt sig själva, vilket också framkommer i resultatet. Alla är själva ansvariga för sin etableringsprocess, för de val de gjorde under studietiden och för anskaffandet av ett arbete.

Det går inte att göra några generaliseringar eftersom detta är en kvalitativ intervjustudie, men i den här gruppen var det så att de som är beredda att pendla är mer nöjda med det arbete som de nu har. De arbeten som pendlarna har är dessutom mer kvalificerade än det arbete som de som hade gjort ett aktivt val att inte pendla hade.

En idé till vidare undersökningar är att studera om respondenternas mobilitet kan vara ett resultat av att de har studerat just på Mälardalens högskola där det händer att föreläsningar är förlagda i båda städerna. Eftersom pendling var något som de flesta hade erfarenhet av redan från studietiden.

Referenser

Beck, U. (1996). *Att uppfinna det politiska*. Uddevalla: Daidalos.

Beck, U. (1998). *Risksamhället*. Uddevalla: Daidalos.

Beck, U., Giddens, A., Lash, S. (1998). *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, P. (1996). *The state of nobility*. Stanford: Stanford university Press.

Bourdieu, P. (1997). *Kultur och kritik*. Uddevalla: Daidalos.

Bäck-Wiklund, M. (2003). Familj och modernitet. I T. Johansson (Red.), *Nätverksfamiljen*. (sid. 17-39). Uddevalla: Natur & Kultur.

Hedberg, C. (2005). *Geografiska perspektiv på arbetsmarknadsrörlighet*. (Rapport nr. 21). Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lindsay, C., Grieg, M., & McQuaid, R., W. (2005). Alternative job search strategies in remote rural and peri-urban labour markets: The role of social networks, *Sociologia Ruralis*. 45:1, 53-70. Retrieved May 12, 2006, from Blackwell synergy database.

Mythen, G. (2005). Employment, individualization and insecurity: rethinking the risk society perspective, *The sociological review*. 53, 129-149. Retrieved May 12, 2006, from Blackwell synergy database.

Mälardalens högskola. (2006). *Datakällan, MOBIL-projektet*. Hämtad 12 maj 2006 från Mälardalens högskola, Institutionen för samhälls –och beteendevetenskap: <http://www.mdh.se/isb/datakallan/mobil.shtml>

Nyyssölä, K. (1997). Young people and flexibility of the labour market: the willingness of unemployed finnish young people towards flexible employment, *Acta Sociologica*. 40:1, 3-15. Retrieved May 21, 2006 from EBSCO database.

Stojanovic V. (2001). *Unga arbetslösas ansikten*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Try, S. (2005). The use of job search strategies among university graduates, *The journal of socio-economis*, 34, 223-243. Retrieved May 12, 2006, from ScienceDirect database.

Vetenskapsrådet. (årtal saknas). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 6 juli 2006 från Vetenskapsrådet:
http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

von Otter, C. (2003). *Låsningar och lösningar i svenskt arbetsliv –slutsatser från en trendanalys*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

Ödman, P.,-J. (2005). *Tolkning, förståelse, vetande –Hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.

Sammanställning av urval av intervjupersoner och bortfall inom Mobilprojektet ”Högskoleutbildades etablering på arbetsmarknaden”

I undersökningen har används det offentliga registret för registrering av studiepoäng och examina vid Mälardalens högskola (LADOK) för att skapa en urvalsram. Vid arbetet att upprätta denna ram har högskolans LADOK-ansvarige, Lena Östling, bidragit med sin expertkompetens. Urvalsramen omfattade totalt 233 studenter vid högskolan som avlagt examen under perioden från juni till december år 2004 inom någon av de utbildningar som anges här nedan. Minimikravet i vårt urval är att den examen man tagit ut minst omfattat 120 högskolepoäng. Undantag har gjorts för fyra intervjupersoner som inte tagit ut sin examen under angivna tidsperiod, utan vid annat tillfälle, men som i övrigt uppfyllt urvalskriterierna. Avsteget gjordes för i några enskilda fall underlätta att få tillgång till intervjupersoner efter problem med bortfall.

Bortfallet i samband med de 70 intervjuer som ingått i undersökningen har omfattat 23 personer från ordinarie urvalet. För att kompensera för detta bortfall har varje intervjuare fått två extra reservpersoner som man i första hand kontaktat (totalt har 7 intervjupersoner hämtats från den listan). När inte dessa har räckt till har en gemensam lista på reservpersoner upprättats från vilken namn har kunnat inhämtas vid behov (totalt har 16 intervjupersoner hämtats från den listan).

Vid intervjuarnas redovisning av bortfall framkom följande orsaker:

Ville inte delta: 7

Tidsbrist/flyttat: 5

Ej svar efter ett flertal uppringningar: 5

Ej nåbar adress: 7

Inom projektets ram har 15 C-nivåstudenter arbetat med sina uppsatser. Var och en har genomfört 5 intervjuer som transkriberats. Inför uppsatsarbetet har man haft tillgång till samtliga 70 genomförda intervjuer som urvalsram. Från detta har ett riktat urval gjorts, som har bestämts av uppsatsernas olika problembeskrivningar, vilket givit möjlighet till en god precision vid val av respondenter. Detta förfarande har inneburit att uppsatsförfattare använt även intervjuer som man själv inte genomfört.

Här redovisas det faktiska urvalet fördelat på utbildningar, kön och ålderskategorier. Inom parentes anges urvalet före bortfall och inbyten av reservpersoner. Skillnaderna beror delvis på att det faktiska urvalet beräknas på 70 intervjuer medan det primära urvalet omfattade 75. Skillnaden beror på att en av intervjuarna ännu inte genomfört sina fem intervjuer. Övriga skillnader består i att urvalet inom utbildningsgrupperna Social omsorg, Missbruk och Välfärd samt IMF ökat något. Något färre män ingår också, men motsvarar nu mer fördelningen i urvalsramen. Skillnader i åldersfördelningen är små

	Beteenevet V+E	Soc omsorg, Missbruk, Välfärd	Datateknik, Energiteknik	Byggteknik, Miljöteknik
Totalt urval	12 (15)	20 (18)	8 (10)	8 (10)
Kvinnor	11 (12)	16 (15)	2 (2)	6 (6)
Män	1 (3)	4 (3)	6 (8)	2 (4)
född – 1969	3 (5)	12 (8)	2 (2)	0 (0)
1970-1977	4 (4)	4 (6)	4 (4)	4 (6)
1978 -	4 (6)	4 (4)	2 (4)	4 (4)

	Ekonomprogram V+E	IMF	Totalt antal	Andel av urvalet	Andel i urvalsramen N=233
Totalt urval	14 (16)	8 (6)	70 (75)		
Kvinnor	8 (9)	6 (4)	49 (48)	70% (64 %)	71 %
Män	6 (7)	2 (2)	21 (27)	30% (36 %)	29 %
född – 1969	5 (5)	1 (0)	23 (20)	33% (27 %)	30%
1970-1977	2 (5)	2 (3)	21 (28)	30% (37%)	33 %
1978 -	7 (6)	4 (3)	26 (27)	37% (36 %)	37 %

Utbildningsbeteckningar:

Beteendevetenskapliga programmet 120-160 p Västerås + Eskilstuna

Beteendevetenskapliga programmet, Social omsorg 120-160 o

Missbrukarvårdsprogrammet 120 p

Välfärdsarbete med inriktning mot rehabilitering 120 p

Datavetenskapliga programmet 80-180 p

Energiteknik (utbildningen ingår numera i andra program)

Byggnadsingenjör 120-180 p

Miljöteknik (utbildningen ingår numera i andra program)

Ekonomiprogrammet 120-160 p Västerås + Eskilstuna

Internationella markandsföringsprogrammet – IMF- 120-160 p

Sammanställningen har upprättats av Tommy Törnqvist 2006-05-28.

Frågeguide

ÖPPNINGSPRÅGA

DU TOG UT DIN EXAMEN UNDER HÖSTEN 2004.

BERÄTTA VAD SOM HÄNT SEDAN DESS?

(alternativ: har fått jobb, har bytt jobb, har jobb på gång, söker jobb, fortsatt att studera, har valt att göra andra saker: rest, ägnat tid till familjen, ägnat mig åt fritidssysslor)

BLEV DET SOM DU VILLE?

VAD BLEV BRA OCH VAD BLEV MINDRE BRA?

VAD VILL DU ÄNDRA PÅ?

VILKA MÖJLIGHETER HAR DU ATT ÄNDRA PÅ DET SOM HÄNDE?

OM DU HAR JOBB:

BERÄTTA KORT VAD DU GÖR PÅ DITT JOBB?

(avbryt om det blir en alltför detaljerad genomgång)

HUR FICK DU KONTAKT MED DIN NUVARANDE ARBETSGIVARE?

VARFÖR TROR DU ATT JUST DU FICK JOBBET?

HAR DU RÄTT UTBILDNING FÖR JOBBET?

(alternativ: överkvalificerad, underkvalificerad i förhållande till min utbildning, saknar koppling till min utbildning, fast jobb, deltidsjobb, tillfälligt jobb)

KOMMER DU ATT BLI KVAR PÅ DET HÄR JOBBET?

OM JA – VARFÖR?

VAD KRÄVS FÖR ATT DU SKA BYTA JOBB?

(alternativ: karriärväg, högre lön, intressantare uppgifter, högre befattning, större inflytande, fast anställning, heltid)

OM NEJ – VARFÖR, OCH VAD VILL DU BYTA TILL?

KAN DU TÄNKA DIG ATT FORTSÄTTA MED NÅGON FORM AV STUDIER?

VARFÖR? NÄR? VAD?

HAR DU ERFARENHETER AV ATT FLYTTA ELLER ATT PENDLA I SAMBAND MED NUVARANDE/TIDIGARE JOBB ELLER STUDIER?

(alternativ: skilj ut i frågan som gäller att flytta respektive pendla)

HUR SER DU PÅ DINA MÖJLIGHETER ATT FLYTTA ELLER ATT PENDLA FÖR ATT FÅ JOBB ELLER BYTA JOBB?

**VAD TROR DU ATT DU SKULLE VINNA/FÖRLORA PÅ ATT BÖRJA
FLYTТА ELLER PENDLA?**

(alternativa konsekvenser: öka lönen, öka chanserna till intressantare jobb, öka de sociala kostnaderna, svårt att få arbets- och privatliv att fungera tillsammans, utfallet beror på var man flyttar och hur långa pendlings tiderna blir)

OM DU ÄNNU INTE HAR FÅTT JOBB:

**VAD STRÄVAR DU EFTER ATT FÅ FÖR JOBB?
VAD GÖR DU FÖR ATT HITTA ETT SÅDANT JOBB?**

OM UTBILDNINGEN

**VARFÖR VALD DU DEN UTBILDNING/ DET UTBILDNINGSPROGRAM DU
NU SLUTFÖRT?**

(alternativ: utbildningen gick på rätt ort, visst väldigt lite om utbildningen, ens lump att det blev den här utbildningen, spännande innehåll, har alltid varit intresserad av sociala, tekniska resp ekonomiska frågor, säker på att få jobb efter studierna)

**TÄNKTE DU NÅGON GÅNG PÅ ATT VÄLJA EN ANNAN UTBILDNING?
VILKEN? VARFÖR?**

**HUR SÅG DU PÅ DITT YRKESVAL UTIFRÅN CHANSERNA ATT FÅ ETT
JOBB EFTER AVSLUTADE STUDIER?**

HAR DINA FÖRVÄNTNINGAR INFRIATS ELLER UTEBLIVIT?

**HADE DU KONTAKT MED NÅGON TÄNKBARA ARBETSGIVARE UNDER
DIN STUDIETID?**

(alternativ: hade redan före studierna sådana kontakt, arbetare redan under studierna hos arbetsgivaren, fick kontakt under studietiden, arbetsplatsplacerad praktik, saknade helt kontakt med någon arbetsgivare)

**HUR TYCKER DU ARBETSGIVARNAS KUNSKAP/ATTITYD TILL DIN
UTBILDNING ÄR?**

(alternativ: underskattar vad jag kan, saknar uppfattning om utbildningen, god kunskap, inte sällan egen erfarenhet av studieprogrammet, stora förväntningar på vaga grunder)

OM KONTAKTNÄTVERKET

NÄR BÖRjade DU AKTIVT SÖKA JOBB?

BERÄTTA HUR DU GICK TILL VÄGA

(alternativ: tidningsannonser, via Internet, direkt erbjudande från arbetsgivare, sökte själv kontakt med arbetsgivare, kontakt förmedlad genom bekanta, arbetsförmedling, kontakt genom examensarbete, kontakt via högskolan)

**VILKA PERSONER HAR DU FÅTT STÖD FRÅN UNDER TIDEN DU LETAT
JOBB? (FÖRE ELLER EFTER AVSLUTADE STUDIER)**

(alternativ: stödjande, orienterande, förmedlande)

Följdfrågor för att täcka av "piltavlan" olika cirklar:

HAR DU FÅTT NÅGOT STÖD ELLER HJÄLP FRÅN DIN FAMILJ ELLER SLÄKTINGAR?

HAR DU FÅTT NÅGOT STÖD ELLER HJÄLP FRÅN VÄNNER, STUDIEKAMRATER, GRANNAR ELLER ANDRA SOM DU KÄNNER BRA?

HAR DU FÅTT NÅGOT STÖD ELLER HJÄLP FRÅN NÅGON MYNDIGHET ELLER ORGANISATION?

(alternativ: Arbetsförmedlingen, Högskolan, Försäkringskassan, Fackföreningen, annan)

HAR DU HAFT KONTAKT MED ARBETSFÖRMEDELINGEN

OM JA: VAD ÄR DINA ERFARENHETER FRÅN DEN KONTAKTEN? BERÄTTA VAD SOM HÄNDE?

OM NEJ: VARFÖR HAR DU INTE VALT ATT KONTAKTA ARBETSFÖRMEDELINGEN?

HAR DU FÅTT NÅGOT STÖD ELLER HJÄLP FRÅN HÖGSKOLANS SIDA?

OM JA: HUR OCH FRÅN VEM?

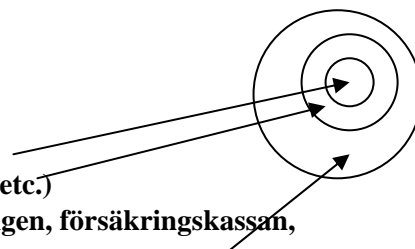
(Alternativ:

Tre typer av relationer:

- privata (familjen, släkt, det sociala arvet)
- egenutvecklade (vänner kollegor, grannar etc.)
- institutionella (högskolan, arbetsförmedlingen, försäkringskassan, fackföreningar, andra)

Tre typer av innehåll:

- stödjande – allmän social support;
- orienterande – visa vägar på arbetsmarknaden;
- förmedlande – hjälpa till att knyta konkreta kontakter.)

VILKA PERSONLIGA EGENSKAPER ANSER DU VARA VIKTIGA/AVGÖRANDE FÖR ATT DU SKA KUNNA HÄVDA DIG PÅ ARBETSMARKNADEN?

(alternativ: rätt ålder, rätt kön, personliga egenskaper (social kompetens, förmågan att "förpacka sig själv", framhålla sina individuella meriter, bra på att "snacka"), annan arbetslivserfarenhet, goda referenser, personliga kontakter på företaget, tidigare arbete på företaget, utlandsstudier, bra högskolebetyg, högskoleexamen)

VILKA ÄR DINA STARKA SIDOR OCH VILKA ÄR DINA SVAGA SIDOR?
(alternativ: känner du otrygghet, osäkerhet, att du är utelämnad utan stöd, att du får ta hela risken med ditt val av utbildning och jobb, att samhället olika institutioner ger litet stöd för att hitta rätt på arbetsmarknaden, att arbetsgivare ställer orealistiska krav)

HUR HAR DU UPPLEVT TIDEN SOM ARBETSSÖKANDE?

(alternativ: stressande, otrygg, "krisig", spännande, lärorik)

OM LIVSSITUATIONEN

BESKRIV DIN SOCIALA SITUATION?

(alternativ: familj, barn, boende, resor (bil, allm. kommunikationer) intressen vid sidan av arbete, ålders- och könsbestämda restriktioner i valet av arbete och vardagsliv)

HUR SER DU PÅ RELATIONEN MELLAN ARBETE OCH FRITID?

HUR KAN MAN FÖRENA DESSA?

VAD ÄR DU BEREDD ATT GÖRA AVKALL PÅ I DIN VARDAG FÖR ATT FÅ ETT BRA JOBB?

SLUTFRÅGA

ÄR DET NÅGON FRÅGA DU SAKNAR? VILKEN?

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!!!

Kära tidigare Mdh- Student!

Vid Institutionen för Samhälls- och Beteendevetenskap (ISB) vid Mälardalens högskola bedrivs just nu ett forskningsprojekt (Mobilprojektet) som handlar om högskoleutbildades förankring och rörlighet på arbetsmarknaden där syftet är att förstå hur villkor och förhållanden på arbetsmarknaden förändras mer generellt. En viktig aspekt är därför att se hur man inom gruppen högskoleutbildade formulerar strategier för sitt agerande på arbetsmarknaden. Förhållanden som kan spela roll är hur stödet och informationen från högskolan, arbetsmarknadens organisationer och mer personliga nätverk ser ut och kan aktiveras. Vi är också intresserade av att få veta vilka förväntningar som tidigare studenter haft på sina utbildningar för att kunna erbjuda ett förbättrat planeringsunderlag inom Mdh. Det får betydelse vid formulering av kursutbud och i arbetet med rekrytering av studenter samt hur samarbetet med "regionens aktörer" kan utvecklas (andra utbildningsanordnare, arbetsgivare, andra organisationer och myndigheter, såsom AF och AMS).

Det skulle vara av *stor* betydelse för projektet om Du hade möjlighet att medverka i undersökningen. Att vi frågar just dig beror på att du är en av de studenter som under hösten 2004 tog ut sin examen eller uppnådde minst 120 poäng inom något av ämnesområdena teknik, ekonomi och samhälls- och beteendevetenskap. Självklart kommer Din medverkan att behandlas på ett sätt som garanterar Din anonymitet utanför forskar/studentgruppen.

Vi kommer att följa upp detta brev med ett telefonsamtal under v 15 eller 16 för att erbjuda ytterligare information eller för att boka en intervju med Dig.

Projektgruppen består av tre forskare och lärare vid ISB samt en grupp studenter som under våren avser att skriva sina C-uppsatser i sociologi inom projektet ram.

Den student som kommer att kontakta dig är:

Kristina Alvhäll, kal01001@student.mdh.se

Telefon: 021-xx xx xx eller 070-xxx xx xx

Västerås/Eskilstuna 2006-04-07

Vänliga hälsningar
för projektgruppen genom

Tola Jonsson (fil.dr. prefekt) tola.jonsson@mdh.se

Paula Mählck (fil.dr.) paula.mahlck@mdh.se

Tommy Törnqvist (fil.dr.) tommy.tornqvist@mdh.se